

e-ISSN: 2630-6417

International Journal Of
Social, Humanities And
Administrative Sciences
(JOSHAS JOURNAL)

Vol: 8
Issue: 48
Year: 2022
pp
37-50

Arrival
28 November 2021
Published
30 January 2022

Article ID
869
Article Serial Number
05

Doi Number
<http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.869>

How to Cite This Article
Genç, S. (2022). "Osmanlıdan Günümüze Büyücülük ve Üfürükçülük Bağlamında Din Sömürüsü", Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences, 8(48):37-50.

International Journal Of Social, Humanities And Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

Osmanlıdan Günümüze Büyücülük ve Üfürükçülük Bağlamında Din Sömürüsü

Exploitation of Religion in the Context of Witchcraft and Healing from the Ottomans to the Present

Dr. Sabit GENÇ

MEB, Amasya, Türkiye

ÖZET

Din, esas ve ilkeleri bakımından değişiklikler gösterse de tarih boyunca insanların içinde yaşadıkları mekânı, fizik ötesi alemi, yaşamın anlamını kavramasına yardımcı olarak insanların bireysel yaşamlarını ve toplumsal ilişkilerini şekillendirmiş, toplumsal yaşamın ayrılmaz bir parçası olmuştur. Ancak insanlar üzerinde bu kadar etkili olan bu kavram, zaman zaman kötü niyetli kişiler tarafından saf, inandığı değerler konusunda yeterli bilince sahip olmayan kişilerin sömürülmesinde araç olarak kullanılmıştır. Tarih boyunca farklı bölgelerde farklı topluluklarda din konusundaki samimiyet yanında bilinç eksikliğini siyasi, ekonomik ve kişisel şehvi arzuların tatmin amacı olarak kullanıldığı çok sayıda örneği bulmak mümkündür. Dini değerlere geçmişten beri saygılı olan toplumumuzda da maalesef bu tür örneklerin yaşanmadığını söylemek mümkün değildir. Diğer pek çok toplulukta olduğu gibi bizim toplumumuzda da dini değerlere saygılı ancak bu değerler hakkında yeterli bilgiye sahip olmayan kişi ya da gruplar, bu bilgi eksikliğini kullanarak yararlanmaya çalışan din istismarcılarının hedefi olmuş, maalesef günümüzde de olmaya devam etmektedir. Bu çalışmada Osmanlı döneminde olduğu gibi günümüzde de dini olduğu kadar toplumsal ve ahlaki bir sorun olan, din konusunda samimi ancak yeterli bilince sahip olmayan insanları büyüçülük ve cencilik adı altında mağdur eden din istismarcılığının gelişimi, toplumumuzdaki yansımaları, tekrar yaşanmaması için alınması gereken önlemler ele alınmıştır. Çalışma ile toplumumuzda hala çok önemli bir sorun olarak varlığını devam ettiren büyüçülük ve üfürükçülük bağlamında din sömürüsüne dikkate çekmek, farkındalık oluşturmak amaçlanmıştır. Çalışmada Osmanlı Devleti ve Cumhuriyet döneminde görülen büyüçülük ve üfürükçülük olayları arşiv belgeleri ve telif eserlerden yararlanılarak ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Büyücülük, Cencilik, Üfürükçülük, Din İstismarı

ABSTRACT

Although religion varies in terms of its principles and principles, it has helped people throughout history to comprehend the place they live in, the metaphysical realm, and the meaning of life. Religion has shaped people's individual lives and social relations and has become an inseparable part of social life. However, this concept, which is so effective on people, has been used by malicious people from time to time as a tool to exploit naive people who do not have sufficient awareness of the values they believe in. Throughout history, it is possible to find many examples in which the lack of awareness about religion, as well as intimacy about religion, was used as the aim of satisfying political, economic and personal lustful desires in different regions and different communities. Unfortunately, it is not possible to say that such examples have not been experienced in our society, which has always respected religious values. As in many other communities, people or groups who respect religious values in our society but do not have enough information about these values have been the target of religious abusers who try to take advantage of this lack of knowledge. In this study, the development of religious abuse, which is a social and moral problem as much as it was in the Ottoman period, and which victimizes people who are sincere about religion but do not have sufficient consciousness under the name of sorcery and incantation(contacting with jinns in Islam belief), its reflections in our society, and measures to be taken to prevent it from happening again are discussed. With this study, it is aimed to draw attention to the exploitation of religion in the context of witchcraft and healing, which is still a very important problem in our society, and to raise awareness. In the study, witchcraft and healing events seen in the Ottoman Empire and the Republic period were tried to be revealed by using archive documents and copyrighted works.

Key Words: Witchcraft, Incantation, Healing, Religious Exploitation

1. GİRİŞ

İnsanlar, yeryüzünde yaşamaya başladığı ilk dönemlerde doğanın gücü ve karşılaştıkları zorlu yaşam şartlarıyla baş etmekte zorlanmışlardır. Bilimin yeterince gelişmediği bu dönemde insanlar, nedenini kavrayamadıkları doğa olaylarını insanüstü varlıklarla ilişkilendirerek açıklamaya çalışmışlardır. Rüyada iken ölmüş olan yakınlarını görmeleri, onlarla konuşabilmeleri insanlarda görülen fiziki alem dışında fizik ötesi bir alemin varlığı, bu alemde insan üstü varlıkların yaşadığına dair düşünceleri güçlendirmiştir. Bu düşünce zaman içinde güçlenerek farklı toplumlarda Animizm¹, Atalar kültürü², Fetişizm³ ve Totemizm⁴, Şamanizm⁵ gibi farklı inanç sistemlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu aşamadan sonra insanlık, varlığını kabul ettiği bu fizik ötesi alem ve bu alemde

¹ Sadece insanların değil, hayvanların, bitkilerin, eşya ve doğal olaylarının da bir ruhunun olduğunu iddia eden inanç sistemi (Yanardağ, 2018: 103).

² İlkel toplumlarda doğaüstü güçleri ve tesirleri bulunduğu inanılan canlı veya cansız varlıklara tapınma anlayışına dayanan sistem, putperestlik (Fidan v.d., 1994: 914).

³ Ölen insanların fiziki olarak yok olsalar bile bir başka alemde yaşamlarını sürdürdükleri inancı.

⁴ Bazı hayvan veya bitkileri kutsal sayan ilkel inanç ve ibadet şekli (Fidan v.d., 1994: 2912).

⁵ Kuzey ve Orta Asya'da görülen, iyi ve kötü ruhların bütün alemleri etkisi altında tuttuğu esasına dayanan inanç sistemi (Fidan v.d., 1994:2657).

yaşadığını, kendisinden güçlü olduğunu düşündüğü insan üstü varlıklarla⁶ temas kurma arayışına girmiştir. Anlayamadığı, baş edemediği doğa olaylarını, temas kuracağı doğaüstü varlıkları kontrol edebilmeyi, aleyhine gelişmeleri engellemeyi, yararına olacak şekilde yönlendirmeyi hatta onların yardımıyla gelecekte haber almayı amaçlamıştır. Toplumlarda ortaya çıkan bu ihtiyaca bağlı olarak sezgi gücüyle doğaüstü varlıklarla iletişim kurabildiklerini, tabiatdaki bazı varlık ve nesnelere durum ve davranışlarını yorumlama yeteneğine sahip olduklarını iddia eden, doğaüstü varlıklarla iletişim kurmayı, iletişim sürecindeki ritüelleri idare etmeyi meslek edinmiş, toplumda saygı gören rahip, şaman⁷, kâhin⁸, şifacı, sihirbaz⁹, büyücü¹⁰, falcı¹¹ gibi kişiler ortaya çıkmıştır (Yanardağ, 2018: 106). Fizik ötesi varlıklarla temas kurma arayışı farklı toplumlarda farklı şekil ve yöntemler kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Mesela doğaüstü, güçlü olduğu düşünüldüğü için kutsiyet atfedilen varlıkların tasvirlerinin, motiflerinin yaşam alanlarına, tapınaklara, insan bedenine, silahlar ve eşyalar üzerine çizilmesi, küçük tasvirlerinin kolye, bileklik gibi taşınması, heykelciklerinin yapılması, kurbanlar sunulması bu yöntemlerden yaygın olanlardır.

Yüzlerce yıl boyunca doğaüstü güçlerle iletişim yöntem ve uygulamaları, bu süreçte ritüelleri idare eden kişiler kutsiyet kazanmış, toplumların günlük hayatının ayrılmaz bir unsuru haline gelmiştir. Yukarıda zikredilen inanç sistemlerine sahip olan ve bunları yaşamlarının bir parçası haline getirmiş olan toplumlar, tarihi süreç içinde İbranilik, Hıristiyanlık ve İslamiyet gibi ilahi dinlerle temasa geçtiklerinde hafızalarına kazınmış olan eski inançlarını terk etmeleri kolay olmamıştır. Bu topluluklar, bazen isteyerek bazen de farklı nedenlerle kabul etmek zorunda kaldıkları kitabî dinleri inanç sistemi olarak kabul ettiklerinde -en azından bir kesimi- eski inançlarını tamamen terk edememiş, yeni inanç sistemi içinde farklı motiflerle devam ettirme çabası içinde olmuştur. İnsanların doğaüstü varlıklara duyduğu ilgi, yazgısını değiştirebilme, gelecekte haber alma ümidi ve beklentisi devam etmiş, bu talebin sonucu olarak eskinin şamanı, büyücüsü, kâhini ilahi dinleri kabul ettiği görülen toplumlarda efsuncu, muskacı, okuyucu (üfürükçü) gibi farklı isimler altında işlevlerini -mesleklerini- devam ettirmişlerdir.

Büyücülük, tabiatüstü gizli güçlerle ilişki kurularak yahut kendilerinde gizli güçler bulunduğu inanılan bazı nesnelere kullanılarak zararlı, faydalı veya koruma gayeli bazı sonuçlar elde etmek için yapılan işlerdir (Tanyü, 1992: 501). Büyüer yapılış amacına ve yapılış şekline göre farklı isimlerle anılır¹². Günümüz toplumunda büyücülüğün en yaygın türü de cinciliktir. Cincilik büyücülüğün bir türü olup cinlerle temas kurulmak suretiyle yapılır. Cinlerle irtibatlı büyü yapmanın temel mantığı da cinlerin kullanılabilceği inancına dayanır¹³ (Şirin, 2006: 51-53). İslam'ın ana kaynakları olan Kuran'ı Kerim ve hadislerde¹⁴ ve diğer ilahi dinlerin kitapları¹⁵ ile bazı telif eserlerde¹⁶ cinlerin

⁶ İnsanüstü varlıklar toplumların yaşadıkları coğrafya, kültürleri, ekonomik faaliyetleri gibi unsurlara göre farklılık gösterse de genelde ruhlar, cinler, melekler, yaratıcı ilah, bazı toplumlarda ilahlar vb. varlıklar olarak sıralanabilir.

⁷ Kuzey ve Orta Asya'da görülen, iyi ve kötü ruhların bütün alemi tesir altında tuttuğu esasına dayanan din anlayışında bu ruhlarla temas kurma becerisine sahip olduğu kabul edilen din adamı (Fidan v.d., 1994: 2657).

⁸ Gizli şeyleri ve geleceği haber vermek iddiasında olan kimse (Fidan v.d., 1994: 1490).

⁹ Büyü yapan, göz boyayıcı (Şemseddin Sami, 1987: 711).

¹⁰ İyi veya kötü varlıkların yardımını sağlayan, büyü tekniğini, usullerini, tılsımlı sözleri, iksirleri, uygun materyali, muskaları, diğer ilgili maddeleri bilen ve kullanan kimse. Ayrıntılı bilgi için bkz. (Tanyü, 1992: 501).

¹¹ Geleceği öğrenmek, şans ve kısmeti anlamak için oyun kâğıdı, kahve telvesi, el yazısı gibi şeylere bakarak mana çıkaran ve bu işi meslek edinmiş kişi (Fidan v.d., 1994: 889-890).

¹² Bunlar ferdin veya toplumun iyiliği için -Ak-, kötülük için -Kara-, tabiat olaylarını kontrol etmek için -Aktif-, savunma ve korunma için -Pasif-, farklı amaçlar için kişinin saçı, kılı, tırnağı gibi şeylerle yapılan -Temas-, bir şeyin taklidıyla o şeyin esasını etkilemek için yapılan -Taklit- büyüleri olarak sıralanabilir (Tanyü, 1992: 502-503).

¹³ Sebe Suresi 12, 13 ve 14. Ayetlerinden de anlaşılacağı gibi (Ateş, 1975: 428) Hz. Süleyman'ın emrinde çalışmaları, insanların yapamayacağı işleri yapmaları bazı kişiler nezdinde cinlerin kontrol edilebileceği, güçlerinden yararlanılabileceği düşüncesini güçlendirmiş olabilir.

¹⁴ Cinler de insanlar gibi Allah tarafından kulluk etmek üzere yaratılmışlar (Zariyat Suresi 56. Ayet) yaptıklarından ahirette hesaba çekileceklerdir (Ena'am Suresi 130. Ayet). Ateşten yaratılan cinlerin (Rahman Suresi 15. Ayet) tabiatüstü güçleri olup insanların yapamayacakları işleri yapabilirler (Sebe Suresi 12. Ayet). Cinlerle ilgili bakılabilecek diğer ayetler şunlardır: Ena'am Suresi 130. Ayet, Cin Suresi 6-9. Ayetler, Sebe Suresi 12, 13 ve 14. Ayetler, Hicr Suresi 27. Ayet, Neml Suresi 39. Ayet, Zariyat 56. Ayet, Rahman Suresi 15. Ayet (Ateş, 1975: 522, 143,530,428,72, 571, 262,379, 522). / Hz. Muhammed cinlerle konuşmuştur (Ebi Davud Süleyman, 1985: 70), cinler de insanlar gibi yiyip içerler (Ebi Davud Süleyman, 1985: 35), kâhinlere haber taşırlar (Davudoğlu, 1983: 679), insanlara kötülük yapabilirler, kötülüklerinden korunmak için Allah'a sığınmalıdır (Ebi Davud Süleyman, 1985: 8).

¹⁵ Tevrat'ta Yahudilerin bir zamanlar kurban kesip tapındıkları teke görünümü cinlerden ve Oğullarını, kızlarını kurban ettikleri cinlerden bahsedilmektedir (Leviller 17: 7, Mezmurlar 106: 37, Tevrat çevirisi için bkz. <http://www.yolgosterici.com/tevat/tevat20.htm> 01/01/2021 22:56'da ulaşıldı). İncil'de de cinlerin insanlar musallat olduğu, Hz. İsa'nın cinlere tutulmuş kişileri tedavi ettiği bildirilmektedir (Matta 4: 24, Matta 9: 28,29,30,31,32,33 ve 34 Matta ve 17: 14-20 (KMS-Kitabı Mukaddes Şirketi, 2012: 8, 18 ve 35). Cinler Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu olduğunu bildikleri için ondan korkmaktaydılar (Matta 8: 28-30, KMS, 2012: 16-17). Hz. İsa cinlerin musallat olduğu kişilerden cinleri kovma yetkisini havarilerine vermiş ve onlar da bu etki ile cinlerin musallat olduğu kişileri tedavi etmişlerdir (Matta 9:1,2,3,4,5 ve 6, KMS, 2012: 17). İncillerdeki cinlerin varlığı, insanlara musallat olduğu, Hz. İsa'nın cinlerin musallat olduğu kişileri cinleri kovarak tedavi ettiği ve bu yetkiyi diğer bazı Hıristiyanlara da vermesine dair bilgilerin Hıristiyan aleminde cin çıkarma, üfürükçülük faaliyetlerini teşvik ettiği, yaygınlaştığı, toplumda kabul görmesini sağladığı söylenebilir.

¹⁶ Cinler, yeryüzündeki metafizik varlıklar -ruhlar- olarak kabul edilir. Aralarında Müslüman olanları ve kâfirler olup yeryüzünde oldukları için gökteki metafizik varlıklarla kıyaslandığında daha kolay iletişim kurulabileceği iddia edilir (Özbek ve Ulman, 1994: 41). Ahmed Bican Hz. Vehb (RA) tarafından yapılan bir rivayete dayanarak Cinlerle ilgili şu ilginç bilgileri vermektedir: Allah nâr-ı semümdan cann kavmini yaratmış, ateşin alevinden önce "Mâric" isminde bir erkek, sonra da "Mârice" isminde bir kadın meydana getirmiştir. Bunlardan bir oğlan doğmuş ve adına cin denmiştir. Bütün cinler ondan türemiştir. İblis (Şeytan) de onlardandır. İblis cann kavminden "Lehyâ" isminde bir kadın ile evlenmiştir. Allah cann kavmini yere ve göğe yerleşmiştir. Bunlar uzun zaman ibadetle meşgul olduktan sonra Allah'a asi oldular. Yeryüzü de bunlardan şikâyetçi olmuştur. Bu gelişme üzerine Allah onlara kendi cinslerinden sekiz yüz peygamber gönderdi. Ancak onlar gönderilen peygamberlerin hepsini de şehit etmişlerdir. Buna karşılık Allah gökten ateş göndererek onları yakmıştır (Ahmed Bican, 1973: 69-70). Başka bir rivayette de Allah yeryüzünü yarattığında melekleri gökte cinleri yeryüzünde sakın kıldı. Yeryüzünde sakın olan cinler bir süre sonra fesat çıkarp

bazı özellikleri hakkında ipuçları bulmak mümkündür. Cinlerle herkes temas kuramayacağı için cinlerle temas kurma, kontrol altına alma yöntemlerini açıklayan Hüddam İlmi ortaya çıkmıştır (Hulusi, 2014: 152). Hüddamcılara göre; İlahi kaynağa dayalı sayfalar ve kutsal kitapların -Zebur, Tevrat, İncil ve Kur'an'daki her ayetin her bir kelimesinin dördü cin -süfli-, dördü melek -ulvi- cinsinden sekiz hadimi -hizmetçisi- vardır. Bu kelimelerin ebced hesabına göre farklı sayılarda tekrarlanması ya da tersten okunmasıyla kelimelerin hadimi olan cin ve ya cinler harekete geçirilir ve istenilen şey yaptırılabilir (Hulusi, 2014: 152-155). Eğer cinlerle temas kurmaya çalışan kişi, gereği olan formüllerden birini yapmaya kalktıktan sonra şu veya bu sebeple korkarak yarıda bırakırsa kendisi kontrol altına almaya çalıştığı cinlerin etkisine girerler. Cinleri çeşitli şekil ve kıyafetlerde görmeye başlar, duydukları sesleri veya aldıkları kokuları ya da gördükleri şeyleri bu konuyu bilmeyen kişiler içinde açarlarsa aklını kaçıtır meczup olur (Hulusi, 2014: 152-153). Cincilere göre: Cinler tarafından büyülenmiş -halk deyimiyle cin çarpmasına maruz kalmış- kişide bazı belirtiler görülür. Diş gıcırdatma, korkunç rüyalar ve kâbuslar görme, uyku bozukluğu, uyku esnasında gülme, çılglık atma ya da ağlama, rüyada yılan, aslan, fare, köpek v.b. hayvanlar görme, uçurumdan düştüğünü zannetme (Bali, 1995: 83), sıra dışı tavırlar, belli bir ağrıdan şikâyet etmek (Davud, 2005: 171) bu belirtilerden bazılarıdır. Cinlerin yapabileceği olumsuz etkilerinden korunmak için de Kur'an okunması, cinlerle konuşarak ikna edilmeleri, bir kap içine konulmuş suya okunması ve bu suyun etkilenen kişiye içirilmesi, büyüye maruz kalmış kişinin evinde bulunan muskanın sirke, asit, liman suyu gibi sıvılar içinde eritilmesi tavsiye edilen yöntemlerdir (Hulusi, 2014: 154-155).

Günümüz toplumunda cincilik ile uğraşan kişiler, insanları sözde afetlerden, zalimin şerrinden, şiddetli soğuktan, vebadan, hırsız ve katillerden, aşırı nefsanî arzularından koruma, işlerini kolaylaştırma, kadınların kısmetini açma, istenmeyen bir kişiyi uzaklaştırma, kadın ve koca arasındaki soğukluğu, korkuyu, kekemeliği giderme, hapisten, maddi sıkıntıdan, kulak ağrısından kurtarma, gaibden haber verme, işinde terfi ettirme, saralı hastadan cin çıkarma, kayıp olan bir şeyi bulma, görevinden azledilen kişinin göreve iadesini sağlama, birisine ölmüş bir akrabasını rüyasında göstermek gibi vaatlerle¹⁷ insanları istismar ederler (Seyyid Süleyman El Huseyni, 1332: 22, 29-30, 31, 32, 35, 58, 66, 71-84, 96-97, 104, 128, 143, 145, 154, 163, 176, 220-221). Bu vaatlerini yerine getirmek adına kendilerine farklı malzeme¹⁸ ve yöntemlerle¹⁹ farklı büyüler²⁰ yaparlar ve insanlardan da bunun için bir karşılık beklerler.

birbirlerini öldürmeye başladılar. Allah da cinlerin üzerine cennetin bekçileri olan ve başlarında Azazil adlı bir grup meleği göndermiştir. Bunlar yeryüzüne inince cinleri dağlara ve adalara sürmüşlerdir (Ahmed Bican, 1973: 76-77).

¹⁷ Bunlara zehirli hayvanlardan korunma, hastalıkların tedavisi, düşmanı mağlub etmek (İmam Ahmed Bin Ali El-Buni, 1979a: 105, 126, 129), kadınların kısmetinin açılması, karı-koca arasındaki dargınlığı gidermek veya aralarını bozmak (İmam Ahmed Bin Ali El-Buni, 1979b: 136, 155, 226) gibi vaatleri de ekleyebiliriz.

¹⁸ Muhtelif vefkler, şeytantsi, kırmızı sarmısak, kurşun, ateş, su, serçe kuşu, balmumu, mıknaş taşı, yağmur suyu, gümüş levha ve gümüş yüzük, altın levha, badem yağı, kıl suyu, misk ve safran, cin turnağı, mezar toprağı, (Seyyid Süleyman El Huseyni, 1332: 22,23, 32, 33, 34, 35, 48, 55, 60, 83, 35). Beyaz sakız, öd ağacı, mastaki, anber, cava sakızı, misk, kafur, yağmur suyu, mum, acı zamk, kasni, kıl külü, kırilangıç, geyik ve ceylan derisi, bakır, kurşun, gümüş, altın veya demir levha, cam bardak, bayrak, cam parçası, ayna, gümüş yüzük, yoğurt, zeytin yağı, bal, çiğ et, sarımsak, kuru üzüm, arpa ekmeği, sirke, kesilmiş horoz başı, horoz ve tavuk ödü, badem, (İmam Ahmed Bin Ali El-Buni, 1979a: 22, 26-27, 104, 106, 107,110, 121, 124, 139,142, 170, 197, 205, 209, 240, 249, 251, 319). Saç kılı, mastika, cin elması çekirdeği, keten tohumu, kara biber tanesi, sakız, haç, mezar, baykuş kemiği, metal para, torba, çini kâse, bakır tas ve yüzük, mersin ağacı külü, kuş dili, yarasa başı, hamam böceği, söğüt ağacı suyu, (İmam Ahmed Bin Ali El-Buni, 1979b: 188, 190, 218, 219, 222, 225, 226,229, 237, 240,244), gül suyu, (İmam Ahmed Bin Ali El-Buni, 1979c: 142), civa yağı (İmam Ahmed Bin Ali El-Buni, 1979d: 14).

¹⁹ Kurşun levha üzerine yazı yazarak ateşte ısıtma ve gömme, istenmeyen kişinin uzaklaştırılması için kişi ve annesinin isminin bir kâğıda yazılarak bir serçe kuşunun ayağına bağlanıp bırakılması, bal mumundan heykeller yapı üzerine okunması, Gümüş yüzük ya da levha üzerine yazılı vefk taşınması, üzerine vefk yazılı kâğıdın taşınması, üzerine vefk yazılı kâğıda badem yağı dökererek yazıyla temas eden yağın kulağa sürülmesi, vefk yazılı kâğıdı yastık altında saklamak, insan vücuduna vefk yazılması, vefk yazılı kâğıdı suya atıp o suyun içirilmesi (Seyyid Süleyman El Huseyni, 1332: 22-23, 32-33, 35,55-58, 68, 83-84, 96, 154), Sure, ayet ya da vefk'in okunması yanında metal plaka üzerine yazarak yere gömme, deri veya kâğıda yazılıp insanın üzerinde taşınması, suda eritilerek suyun hastaya içirilmesi ya da suya dua edilmesi, tütsülenip güneşe tutulması gibi yöntemler uygulanmaktadır (İmam Ahmed Bin Ali El-Buni, 1979a: 99, 104, 110, 123, 142, 170). Yine her seçili vefkin çiğ et üzerine yazılıp mezar içine gömülmesi veya yastık altına konularak başı üzerine gelecek şekilde kişinin uyutulması, kişinin vücudunun her hangi bir bölümüne yazılması, kumaş üzerine yazarak sandık veya torbaya atmak (İmam Ahmed Bin Ali El-Buni, 1979c: 85, 218, 241, 270) bunlardan bazılarıdır.

²⁰ Mesela bir kişi sevdiği kişinin başkasını sevmemesi için Cinlerin yardımını isteyebilir. Bunun için önce bir cinciye gider ve isteğini söyler. Olayı ayrıntısıyla dinleyen cinci, cinleri davet için bir muska yazar, cuma gecesi yatsıdan sonra sevgilinin evinin etrafında üç kez dolaştırdıktan sonra suyun içine konur. İki gün sonra yine yatsı namazı sonrası bir leğeni suyla doldurur, için üç kez "Ya Mahfi" diyerek tükürür. Okunmuş cinlerin adı söylenip üflenmiş bir kaşık tuzu suda eritir. Bu suyu üç gün ayazda saklar ve sonra da sabah başını yıkamak üzere aşığa bir maşrapa su verir. Aşık, cincinin gösterdiği yerde başını yıkar, kuruladıktan sonra ocak başına gelir, arkası cinciye dönük halde oturur. Cinci Kur'an'dan El-Hucurat Suresi'nin okur ve aşığın başına üfler. Sonra üç arşın uzunluğunda, iki parmak genişliğinde bir bez üzerine bin bir defa "Ya Cin" yazarak aşığın beline bağlar. Bu işlemden sonra üç defa "Ya insan" diyerek aşığın ağzına tükürür. Yedi gün süren bu işlemden sonra bütün çarpıcı cinler aşığın sevgilisini elinden almaya kalkan kişinin başına üşüşür, onu deliye döndürür. Aşığın beline bağlanan bez yedi gün sonra çözümlenerek görünmeyen bir yerde bir ağaca bağlanır ve o şekilde bırakılır (Eyüboğlu, 2001: 96-97). Yine cinler tarafından rahatsız edildiğini iddia eden kişi cinciye gittiğinde Cini uzaklaştırmak isteyen kişi önce abdest alır. Hastanın bulunduğu odadaki resim ve heykel türü nesnelere dışarı çıkarır. Hasta kadın ise abdest aldırılır ve üzeri örtülür. Cinin hastanın gözlerinden çıkararak onu kör etmemesi tedbir olarak gözlerinin önüne gelecek şekilde bir mushaf yerleştirilir. Ayrıca göbeği ve avret yeri üzerine de bir mushaf konulur. Tedavi esnasında cinci, sağ elini hastanın alınına koyar ve sağ kulağına sırasıyla Kur'an'dan bazı ayetler (Fatiha Suresi'nin 1-7, Bakara Suresi'nin 1-5, 254-257, 284-286, Al-i İmran Suresi'nin 1-6 ve 18-19, Nisa Suresi'nin 115-121, A'raf Suresi'nin 54-55, Mü'minun Suresi'nin 115-118, Yasin Suresi'nin 1-12, Saffat Suresi'nin 1-10, Mü'min Suresi'nin 1-3, Rahman Suresi'nin 33-44, Haşr Suresi'nin 21-24, Hadid Suresi'nin 1-6, Cin Suresi'nin 1-3, Zelzele Suresi'nin 1-8, Karia Suresi'nin 1-10, Hümeze Suresi'nin 1-9, Fil Suresi'nin 1-5, Kureys Suresi'nin 1-4, Kâfirun Suresi'nin 1-6, Nasr Suresi'nin 1-3, Mesed Suresi'nin 1-5, İhlâs Suresi 1-4, Felak Suresi'nin 1-5 ve Nas Suresi'nin 1-6. Ayetleri) okunur. Ayetler okunurken cin konuşmaya davet edilebilir. Şayet cin güçlüyse konuşur. Cin çıkmak isterse cinci, "sol ayağın bas parmağından çık" der ve eline bir iğne alır söz konusu parmağa üç veya dört defa batırır. Cinden hastaya yaptığı zulümden dolayı tövbe etmesi istenir ve parmakta iğne ile açılan yaralar üzerinden hastanın bedenini terk etmesine izin verilir (Davud, 2005: 182-189).

Günümüz de insanların saf dini duygularının istismar edildiği bir diğer faaliyet de üfürükçülüktür. Rükyecilik²¹ olarak da bilinen (Şemseddin Sami, 1987: 211) üfürükçülük, hastalara okuyup üfleme anlamına gelmektedir. Allah'tan şifa umarak hastalara Kur'an-ı Kerim ve şifa ile ilgili dualar okumak dinen serbest ancak halkı kandırmak ve gaipen haber vermek amacıyla üfürükçülük yapmak uygun değildir (Çelebi, 2008: 222). Aslında Rükyecilik cahiliyye dönemi geleneği olup put, cin, şeytan v.s. varlıklara ubudiyeti çağrıştırdığı için İslami dönemde yasaklanmasına rağmen (Atmaca, 2010: 37) bazı kişiler kendilerini şifa dağıtan, gaipen haber alanlar olarak takdim etmek suretiyle insanların hem inançlarına zarar vermekte hem de maddi çıkar temin etmektedir.

Bu çalışmada önce günümüz toplumunda önemli bir toplumsal sorun olmaya devam eden büyücülük ve üfürükçülüğün Türklerin tarihindeki kökleri, devamında da Osmanlı ve Cumhuriyet döneminde arşiv belgeleri ve telif eserlerden tespit edilebildiği kadarıyla toplumdaki yansımaları ele alınacaktır. Çalışmanın temel amacı ele alınan istismar olaylarıyla toplumda saf dini duyguların kötü niyetli kişiler tarafından nasıl kullanıldığı örnekleriyle göstererek bir farkındalık oluşturmak ve aslında bildiğimiz halde çoğumuzun önemsemediği ya da görmezden geldiği bu soruna dikkat çekmektir. Çalışmalarda söz konusu istismar olaylarını ortaya koymak için ağırlıklı olarak arşiv belgeleri ve telif eserlerden yararlanılmıştır.

2. TÜRKLERDE BÜYÜCÜLÜK VE ÜFÜRÜKÇÜLÜK

Tarih öncesi ilkel toplumlarda görülen büyücülük Antik Mezopotamya, Mısır, Çin, Hint, İran ve Yunan medeniyetlerinde de yaygın şekilde kullanılmıştır (Tanyü, 1994: 503). İslam öncesi Türk toplumlarında da büyüün kullanıldığı bilinmektedir. İyi ve kötü ruhların bütün alemi etkisi altında tuttuğu esasına dayanan Şamanizmin yaygın olduğu bölgelerde bu ruhlarla temas kurduğuna inanılan Şaman -Kam- önemli bir figürdü. Şamanlar, hayatı, sağlığı, verimliliği ve aydınlığı, ölüme, hastalıklara, kısırlığa, kötü ruhlara karşı savunur; görünmez alemin kötülüklerle eğilimli sakinlerine karşı insanların arasından, onlarla ve daha genel olarak ruhlar alemi veya kutsal alemle, Tanrı ile teması sağlayabilir ve gerektiğinde de onlara yardım sağlar veya en azından haber getirebilirdi²² (Güngör, 2002: 473). Türklerde göz değmesine karşı nazar boncuğu kullanılması, cin çarptığı düşünülen kişilerin tedavi için tütsülenmesi (Tanyü, 1994: 503), yağmur, kar yağdırmak için yada Taşı²³ kullanılması (İnan, 1986: 160), bazı hastaları tedavi ve hastalığın teşhisi için kurşun eritilmesi, Budist Uygurların kitaplarında tılsımlı şekillerin yer alması (Tanyü, 1994: 503-504) doğa üstü güçlere olan inancın diğer örnekleridir.

"X. yüzyılda Türk boylarının büyük kitleler halinde Müslümanlığı kabul etmelerinden sonra da İslâm'ın şiddetle yasaklamasına rağmen büyü-sihir, İslâm'dan önceki devreden kalan âdetlerle, ayrıca eski İran, Mezopotamya, Mısır ve nihayet Anadolu kültürlerindeki katkılarla günümüze kadar varlığını sürdürebilmiştir. Türkler'in Müslüman olmaları sırasında bu geniş âlemin kamları, Budist ve Maniheizt rahipleri yeni dinin yayılmasını önleyemeyince eski geleneklerini yaşatmak ve mesleki çıkarlarını korumak için kendi hurafelerini başka milletlerden öğrendikleri âdet ve inançlarla birleştirip bunlara biraz da dinî bir görüntü vererek cincilik, üfürükçülük, muskacılık ve afsunculuğa yeni bir şekil kazandırmışlardır (Tanyü, 1994: 503).

Türkler arasında İslam öncesi görülen sihir ve büyü uygulamaları İslam'ın yasaklamasına rağmen İslam'ın kabulünden sonra da devam etmiştir. Türkler arasında İslam'ın yayılmasına engel olamayan Şaman, Budist ve Maniheizt rahipler, eski geleneklerini yaşatmak ve mesleki çıkarlarını korumak için kendi hurafelerini başka milletlerden öğrendikleriyle -İran, Mezopotamya, Mısır ve Anadolu kültürlerinden öğrendiklerini- birleştirip bunlara dini bir görüntü vererek cincilik, üfürükçülük, muskacılık ve afsunculuğa yeni şekil vermişler, kendilerine hoca diyerek yaptıklarını dua, ibadet yardım isteme gibi dini ritüeller olarak kabul ettirmeye çalışmışlardır (Şirin, 2006: 64-65).

İslamiyet'in kabulünden sonra eski alışkanlıkların kolay terk edilememesi, insanların geleceği bilme, gaybden haber alma, metafizik varlıkların gücünden yararlanma beklentisinin devam etmesi, arz-talep dengesinin doğal sonucu olarak İslam öncesinde toplumda yaygın olan büyü, sihir, afsunculuk, cincilik, falcılık gibi uygulamaların İslami motiflerle süslenerek gizli de olsa devam etmesine neden olmuştur. Mesleklerini meşrulaştırmak için de bazı ayet²⁴

²¹ Rükye, Hastalık ve kötülüklerden korunmak veya kurtulmak amacıyla Kur'an'dan bir bölümü, ilâhî isim ve sıfatları yahut bir duayı okuyup üfleme demektir. Hastalara okunan duaların kâğıt üzerine yazılıp taşınan şekline de muska denir (Çelebi, 2008: 219-220).

²² Türkler arasında gelecekte haber verme konusunda falcılıktan da yararlandığı bilinmektedir. İslam öncesi Türk topluluklarında Şamanizmin başlıca unsurlarından birisi olan falcılığın da yaygın olduğu bilinmektedir. Mesela "yağrınçı" adı verilen kişiler hayvanların kürek kemiğine bakarak, "kumalakçı" denen kişiler koyun tezeklerine bakarak "ırımçı" denen kişiler ise farklı nesnelere bakılarak geleceği okurlar, manalar çıkarırlardı (İnan, 1986: 151-152).

²³ Türk kavimlerinde çok eski devirlerden beri yaygın bir inanca göre, büyük Türk tanrısı Türkler'in büyük atasına Yada (yahut cada yat) denilen bir sihirli taş armağan etmiştir ki bununla istediği zaman yağmur, kar, dolu yağdırır, firtına çıkarırdı (İnan, 1986: 160).

²⁴ Yunus Suresi 57. Ayet: "Ey insanlar işte size Rabbinizden bir öğüt, kalplere bir şifa ve inananlar için yol gösterici bir rehber ve rahmet olan Kur'an geldi", Şu'ara Suresi 80. Ayet: "Hastalandığım zaman bana şifa veren odur", Fussilet Suresi 44. Ayet: "Eğer biz onu başka dille bir Kur'an yapsaydık derlerdi ki: "Ayatleri anlayacağımız biçimde açıklanmalı değilmiydi? Araba yabancı söz mü geliyor?" De ki: O inananlar için doğru yolu gösteren bir kılavuz ve göğüslerdeki hastalıklara şifadır. İnanmayanlara gelince, onların kulaklarında bir ağırlık vardır. Ve Kur'an onlara bir körlüktür. Onun gerçeklerine karşı onların basiretleri kapanmıştır, bu yüzden bir yerden çağırılıyorlar da duymuyorlar (Ateş, 1975: 214, 369, 480).

ve hadisleri²⁵ kullanmışlardır. Geçmişten gelen alışkanlıklar İslami motiflerle harmanlanarak metafizik varlıklara yönelik anlayış yeniden şekillenmiş, bu anlayışı yaşatmaya ve yaygınlaştırmaya yardımcı olacak Falname²⁶ ve Muhammediyye²⁷, Envar'ül Aşıkın²⁸, Marifetname²⁹, İmaddü'l-İslam³⁰ gibi metafizik alem ve varlıklardan bahseden eserlerden oluşan bir de literatür oluşturulmuştur³¹. Bu eserlerde metafizik varlıkların özellikleri, yaratılışları hakkında insanların ilgi çekici bilgiler bulmak mümkündür.

3. OSMANLI DÖNEMİNDE GÖRÜLEN BÜYÜ VE ÜFÜRÜKÇÜLÜK İLE İLGİLİ ÖRNEKLER

Gerek İslam öncesi gerekse İslamiyet'in kabulü sonrası Türkler arasında görülen büyücülük, üfürükçülük, falcılık ile ilgili inanç ve uygulamaların Osmanlılar döneminde de yasak olduğuna dair İslam'ın kesin hükmüne rağmen³² devam ettiğini gösteren arşiv belgeleri ve telif eserlere yansımış çok sayıda örnek bulmak mümkündür. Bu dönemde büyücülük, cincilik, üfürükçülük uygulamaların sıradan halk arasında olduğu kadar, bazı yüksek dereceli devlet görevlileri, saray çalışanları hatta bazı haneden mensupları arasında da görülmesi ilgi çekicidir.

Hükümetin cincilik, falcılık, üfürükçülük yapanlara yönelik tavrına gelince: Bu kişilerin faaliyetleri halkı aldatma, dolandırma aşamasına gelmediği müddetçe yaptıkları fiilden dolayı takip edilmemişler, halkı dolandırma aşamasına geldiğinde engelleme ve cezalandırma yoluna başvurulmuştur (Yanardağ, 2018: 106-107). Mesela 1791 yılında dışarıdan gelen üfürükçülerin sayısının arttığı, İstanbul'un muhtelif semtlerinde sokaklarda barınaklar inşa ettikleri görülmüştür. Bu tür kişilerin ve geçici kulübelerinin artması üzerine hükümet, Bahçekapı'daki meydanda Valide Sultan Camii Vakfı tarafından yaptırılmış olan kulübeler hariç üfürükçülerin inşa ettiği tüm kulübelerin yıkılması kararını almıştır. Bütün bu önlemlere rağmen bazen padişahların cülus dönemlerinde diğer suçlularla birlikte üfürükçülük yapmış suçluların da affedilmesi üfürükçülere yönelik mücadeleye sekte vurmuştur. Mesela IV. Mustafa (1807-1808) cülusu esnasında üfürükçülük yaptıkları için İstanbul'dan sürgün edilen hoca ve şeyhler geçen zaman içinde nefislerinin ıslah olduğuna dair kanaat getirildiği gerekçesiyle affedilmişlerdir (BOA.HAT.1356/54143). 1859 yılında Bağdad, ve Mağrib'den gelen, dükkanlarda şurada burada kalan ve falcılık, sihirbazlık, muskacılık yaptığı öğrenilen bazı kişilerin toplanması, şehirden sürgün edilmesi, faaliyetlerinin engellenmesi kararlaştırılmıştır (BOA.A.MKT.NZD.296/89). 1884 yılında bu tür suçlardaki artış, ve verilecek ceza konusunda yaşanan tereddütler üzerine hükümet masum halkı üfürükçülük yaparak kandıran ve paralarını alanların dolandırıcılık, hilekârlık ve sahtekârlık suçları kapsamında değerlendirilmesini ve buna göre işlem yapılmasını istemiştir (BOA.ŞD.2480/29).

²⁵ Kadının biri, yanında çocuğu olduğu halde Hz. Muhammed'in huzuruna gelir ve çocuğuna şeytanın her gün üç defa musallat olduğunu ve yardım istediğini belirtir. Hz. Muhammed, çocuğa yaklaşarak üç defa "Def ol Allah'ın düşmanı ben Allah'ın elçisiyim" diyerek seslendi. Kadın ve çocuktan ayrılan Hz. Muhammed, daha sonra aynı kadını karşılaştığında çocuğuna artık şeytanın musallat olmadığını, bu nedenle kendisine iki koyun hediye vermek istediğini belirtir. Hz. Muhammed de koyunlardan birisini kabul ederken diğerini iade eder (Parlıyan 2011: 10).

²⁶ Falname-i Cafer-i Sâdik, Falname-i Muhiyiddin el-Arabî, Falname-i Avni Efendi, Süretü'l-İmrân vb. İslami dönemde ortaya çıkan ve kullanılan Falname ve yıldıznameler konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. (Gür, Nagihan (2012). "Osmanlı Fal Geleneği Bağlamında Yıldızname ve Taliname Metinleri". Millî Folklor Dergisi, S. 96. 202-215.

²⁷ Yazıcıoğlu Mehmed Bican (Ö.1455) tarafından yazılmıştır. Asıl adı Kitâbü Muhammediyye fi na'ti seyidi'l-âlemin habîbillâhi'l-a'zam Ebi'l-Kâsim Muhammedini'l-Mustafa'dır. 3 bölümden oluşur. 1. Bölümünde kâinatın yaratılması, Cennetin, cehennem, yerlerin, göklerin, meleklerin, cinlerin, şeytanların, diğer mahlûkatın, Âdem ve Havvâ'nın yaratılışı, bu ikisinin cennetten yeryüzüne inmesinden bahseder (Uzun 2005: 586).

²⁸ Yazıcıoğlu Ahmed Bican (Ö.1466) tarafından yazılmıştır. 6 bölümden oluşan eserin 3. bölümünde Cebriâl, Mikâil, İsrâfil, Azrâil, Kirâmen Kâtibin ve diğer melekler, bunların vazifeleri, ruhlar, ruhların makamları ve görünmeyen varlıklar, 5. bölümde ise cennet, a'râf, Allah'ın görülmesi, cennet nimetleri ve cennet ehlinin durumu, şehitlerin cennetteki mertebeleri, cehennem ve günahkârların halî gibi konular ele alınmıştır. Anlatılmıştır (Ahmed Bican, 1973: 17-18).

²⁹ Erzurumlu İbrahim Hakkı (Ö.1780) tarafından yazılmıştır. Metafizik alemle ilgili olarak giriş kısmında dünya ve ahiret âlemlerinin kuruluş ve işleyişi, hurafelerden oluşan eski kozmografya bilgileri, kıyamet âlemleri, sûra üflenışten itibaren ahiret halleri ve mekânlarından bahseder. 1. Bölümde âleminin yaratılışı, ikinci bölümde beden ve ruh münasebetlerinden, 3. bölümde evliyaya ait ilim, evliyanın üstün vasıfları ve kerametlerinden bahseder (Topaloğlu, 2003: 57-58).

³⁰ Abdurrahman b. Yusuf Aksarayî (ö. 950/1543'ten sonra) tarafından yazılmıştır. Eserin başında bahsedilen ibadetler bahsinden sonra metafizik anlamda ahiret hayatı, özellikle kıyametin kopması, cennet ve cehennem gibi konulara yer verir (Arpaguş 2000: 172-173).

³¹ Yanardağ, Ayşe (2018). Osmanlı Devleti'nde İslahatlar Bağlamında Muska ve Falcılıkla Mücadele Örnekleri, Millî Folklor Dergisi, S.117. (102-119) / Doğan, Cem (2013). Osmanlı Devleti'nde Cadı Avı Var mıydı? (Karşılaştırmalı Bir İnceleme). Tarih Kültür ve Sanat Araştırmaları Dergisi, Vol.2, No.1. (218-240) / Gür, Nagihan (2012). Osmanlı Fal Geleneği Bağlamında Yıldızname, Falname ve Taliname Metinleri, Millî Folklor Dergisi, S.96. (202-215) / Fehd, Tevfik (2000). İlm-i Ahkâm-ı Nücum, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.XXII. 124-126. / Tezcan, Hülya (2011). Topkapı Sarayı Müzesi Koleksiyonlarından: Tılsımlı Gömlekler. İstanbul: Timaş Yayınları). / Uluğ, Nimet Elif (2013). Elemterefis: Superstitious Beliefs And Occult İn The Ottoman Empire (1839-1923, Boğaziçi University İnstitute Of Social Sciences, Unpublished Doctorate Thesis. İstanbul. /Çelebi, İlyas (2012). Vefk. Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.XXXII. s.605-607. / Öz, Tahsin (1942). "Yerköy Mükâlemelerinde Murahhaslar için Gönderilen Büyüler", Tarih Vesikaları Dergisi, C.II. S: 8, 1101-103). / Işın, Ekrem (2006). Elemterefis: Anadolu'da Büyü ve İnanışlar. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık. / Tanyü, Hikmet (1992). Büyü, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.VI, 501-506. / Hulusi, Ahmed (2014). Ruh İnsan Cin. İstanbul, Kıtisan Yayın Dağıtım.

³² Murad (1574-1595), Cem Sultan, Vezir-i azamlardan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa (1676-1683), Moralı Hasan Paşa (1703-1704) bu kişilerden bazılarıdır. Tılsımlı gömlekler, hazırlanış amaçları, üzerindeki yazı ve şekiller ile kullanan kişiler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Tezcan, 2011: 19-153) ve (Uluğ, 2013: 168-176).

³² Felak Suresinin 3 ve 4. ayetlerinde büyü yapmanın kötülüğü ve sakınılması gerektiği açık şekilde ifade edilmektedir. Falcılık ise Maide Suresi 3 ve 90. ayetlerde yasaklanmıştır (Ateş, 1975: 604, 106, 122)

3.1. Yüksek Dereceli Devlet Görevlileri ve Hanedan Mensuplarının Müdahil Olduğu Büyü ve Üfürükçülük Olayları

Cinlerden, şeytanlardan, vebadan, sihirden ve felaketlerden korunmak için bazı Osmanlı sultanları ve hanedan mensuplarının yanında birkaç devlet adamının tılsımlı gömlekler kullandığı bilinmektedir. Bu gömleklerin üzerine üst üste binmiş iki eşkenar üçgen içeren altıgen yıldızdan oluşan Mühr-ü Süleyman'ın çizildiği, değişik ayet ve sureler, Esma'ül-Hüsna, bazı peygamberlerin, melek ve cinlerin isimlerinin yazılı olduğu anlaşılmaktadır³³. Saray çevresinde görülen üfürükçülük olaylarından birisi de Sultan İbrahim devrinde (1640-1648) İstanbul'da yaşanmıştır. Şehzadeliğinde bunalımlı bir kafes hayatı yaşayan Sultan İbrahim, tahta çıktıktan sonra ruhi bunalımlar geçirmeye devam eder. Sultanın tedavisi için çağrılan hekimlerin, okuyucuların, müneccimlerin faydası olmamıştır. Padişahın durumu için endişelenen annesi Valide Kösem Sultan, bu duruma çözüm ararken aslen Kastamonu'lu olup genç yaşta İstanbul'a gelmiş olan ve geçimini sağlamak amacıyla büyücülükle uğraşan Hüseyin Efendi'nin ismini duyar, saraya davet eder (Özcan, 1998: 541-542). Hüseyin Efendi, Padişaha Surh-u Bad ve Kenzul Arş dualarını okur. Padişah da iyileşir. Hüseyin Efendi'nin ismi de Cinci Hoca olur ve ünü daha da yayılır (Evliya Çelebi, 1986: 205). Padişahın rahatlaması üzerine Hüseyin Efendi, padişahın iradesiyle medrese eğitimini tamamlamamış olmasına rağmen sırasıyla müderris, padişah hocası, İstanbul kadısı ve Anadolu kazaskeri olmuştur (Özcan, 1998: 541-542). Hüseyin Efendi, İlm-i Devlet'ten bir harf bile bilmemesine rağmen (Evliya Çelebi, 1986: 205) padişah üzerindeki nüfuzu sayesinde devlet işlerine müdahale ederek istediklerini yaptırmış, irtikâp ve rüşvetle atamalara müdahale ederek yüklü bir servet³⁴ biriktirmiştir. Ancak rüşvet ve irtikâp olayları konusundaki şikâyetlerin artması ve padişaha iletilmesi üzerine gözden düşmüş, kazaskerlikten azledilerek saraydan kovulmuştur (Uzunçarşılı, 1988a: 225-226). IV. Mehmed'in (1648-1687) cülusu münasebetiyle kapıkulu askerlerine verilecek bahşiş için kendisinden 200 kese akçe talep edildiğinde vermeyince önce haksız olarak kazandığı serveti elinden alındı. Adamlarının Sultan Ahmed Camii Vak'ası olarak bilinen sipahi ayaklanmasına katılarak efendilerinin mallarının haksız yere alındığı yolunda ileri geri konuşmaları nedeniyle de 1648 yılında öldürülmüştür (Özcan, 1998: 542).

1772 yılında Kaynarca'da yapılan ateşkes müzakereleri esnasında Osmanlı heyetinin başı olan Osman Efendi de Rusya adına görüşmeleri yürüten Romanov, Orlof ve Obreşkov ile yaptığı müzakerelerde Rus heyetini etkileyerek istediklerini almak için büyü yöntemini kullanmıştır. Birer muska hazırlatarak Rus temsilcilerin ayaklarını basacakları yerin altına onların olmadığı bir zamanda gömdürmüştür. Bu şekilde karşı tarafı etkileyerek müzakerelerde elde edemediği taleplerini kabul ettirmeye çalışmıştır (Öz, 1942: 101-103). 1796 yılında Anapa eski Muhafızı Mustafa Paşa da, Sarı Baba adında Hıristiyan bir büyücü ile işbirliği yaparak, devlet adamına yakışmayan hal ve hareketlerde bulunması, irtikâp suçu işlemesi nedeniyle vezirlikten azledilmiş, malları müsadere edilmiştir. Görevden alındıktan sonra Sinop'a sürgün edilmiş, paşayı etkisi altına alan mezkûr büyücü ve işbirlikçilerinin yakalanarak idamına karar verilmiştir (BOA.C.DH.210/10463; C.AS.832/35452).

1877-78 Osmanlı Rus Savaşı sürerken Rus ordularının Tuna Nehri'ni geçerek Şumnu'ya -Bulgaristan'da bir şehir-doğru ilerlemesi, İstanbul'un tehdit altına düşmesine neden olmuştur. Bu gelişme üzerine askeri yöntemlerle durdurulamayan Rus güçlerini bazı sofular ruhani güçlerin yardımıyla durdurmaya kalkışmıştır. Sofular önce Şumnu'da şehrin etrafını dualar okuyarak dokuz defa dolaşmış, Rus ordusunun geçeceği yerlere Hilye-i³⁵ Metn-i Takva bağlamışlardır. Sonra da Sofya'da gömülü olan velilerden Bali'nin türbesi ziyaret edilerek yardımı talep edilmiştir (Karal, 1988: 493). 1894 yılında Temyiz Mahkemesi üyelerinden Ahmed Paşazade Tevfik Bey'in Üsküdar'ın Tophanelioğlu Mahallesi'nde bulunan konağında memur Talat Bey, emekli Safvet ve Necib beyler, İzmit Naib Vekili Tevfik Molla'nın büyük kardeşi ile Enderun mezunu Hacı Ahmed Bey, toplanarak cin çağırma seansı yapmışlardır. Adı geçen kişiler fakir bir ailenin yirmi yaşındaki oğlunun elinin içine vefk³⁶ yazarak cinleri davet etmişlerdir. Ancak seans esnasında yaşananlardan korkan çocuk çığlık atarak kaçmış ve korku içinde evine ulaşmış, çocuğun durumundan endişelenen ailesi de polis karakoluna giderek adı geçen kişilerden şikâyetçi olmuşlardır (BOA.Y.PRK.ZB.12/93).

³³ III. Murad (1574-1595), Cem Sultan, Vezir-i azamlardan Merzifonlu Kara Mustafa Paşa (1676-1683), Morali Hasan Paşa (1703-1704) bu kişilerden bazılarıdır. Tılsımlı gömlekler, hazırlanış amaçları, üzerindeki yazı ve şekiller ile kullanan kişiler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. (Tezcan, 2011: 19-153) ve (Uluğ, 2013: 168-176).

³⁴ Evinde yapılan aramada 200 kese kuruş, denkler, bohçalar ve sandıklar dolusu altın ve mücevherat bulunmuştur. Daha sonra yapılan hesaplamada toplam servetinin 3.000 keseden fazla olduğu anlaşılmıştır (Özcan, 1998: 542).

³⁵ Hilye(حلیه): Bilhassa Hz. Peygamber'in fiziki özellikleri, bunları anlatan edebi eserler ve aynı konuda hüsn-i hatla yazılmış levhalar için kullanılan terim (Uzun, 1998: 47).

³⁶ Vefk Harf, rakam, kelime, esma-i hüsnâ, ayet ve surelerin belli bir düzene göre kareler içine yazılarak bunda batni manalar arayan bir tılsım türü (Çelebi, 2012: 605)

Osmanlı döneminde toplumun farklı kesimlerinde olduğu gibi sarayda da yıldızların hareketlerinin insanları ve olayları etkilediğine inanılmış, bu inancın sonucu olarak astroloji, yıldız falcılığı gibi işlerle ilgilenen İlm-i Nücum³⁷ oldukça rağbet görmüştür. Ehl-i Nücum ya da Müneccim denen kişiler yıldızların hareketlerini takip etmek suretiyle gelecek ile ilgi bilgiler verdiklerini iddia etmişler, toplumda oldukça saygı görmüşlerdir. Osmanlı sarayında da bu ilme çok ilgi gösterilmiş hatta astronomi ve astrolojiyle ilgili işlere bakan resmi bir görevli Müneccimbaşılık -Ser Müneccim-i Sultani- makamı ihdas edilmiştir. Müneccimbaşının görevi önemli bir iş ya da resmi bir bina inşaatı başlamadan önce uygun, şanslı zamanı -vakt-i mesud- belirlemek için yıldızların belirli bir zamandaki yerlerini ve durumlarını gösteren çizelge -zayıçe- hazırlamaktır. İşe başlanmadan müneccimbaşıya şanslı zaman sorulur, onun belirttiği, uğurlu olduğuna inanılan zamanda işe başlanırdı. Mesela İlm-i Nücum'a meraklı III. Mustafa (1757-1774), Prusya Kralı II. Friedrich'in³⁸ başarılarının sahip olduğu iyi müneccimlerden kaynaklandığını düşünmüştür. Bu inancın sonucu olarak kraldan önemli işlerin başlangıcının belirlenmesi, değerli komutan ve devlet adamlarının tayini konusunda yardımcı olmak üzere bu müneccimlerinden üç tanesini kendisine göndermesini istemiştir. Padişahın bu talebine karşılık Kral, "*Benim tarih ve tecrübelerden istifade etmek, ordumu her zaman harbe hazır bulundurmak için talim yaptırmak, harb için hazinede para bulundurmak gibi üç müneccimim vardır* (Uzunçarşılı, 1988b: 343)" diyerek başarılarının müneccimlere değil, akılcı ve gerçekçi uygulamalara dayandığını ifade etmiştir.

II. Abdülhamid döneminde Arab Ebul Hüda, Nuruosmaniye Caddesi'nde falcılık ve üfürükçülükle hastaları tedavi etmek için bir dükkân açmıştır. Yaptığı işle ilgili halk arasında meşhur olan şeyh, rüyasında gördüğü Hz. Muhammed tarafından verilen bazı talimatları padişaha bildirmek üzere görevlendirildiğini iddia etmiştir. Süleyman Tevfik Özuğurlu'nun iddiasına göre, şeyh bu iddia sonrası saraya davet edilmiş, sarayda yaşamaya başlamış, padişah üzerindeki nüfuzunu kullanarak akrabalarını önemli mevkilere atanmasını sağlamıştır (Özuğurlu, 2011: 28)

3.2. Müslüman Halk Arasında Görülen Büyücülük ve Üfürükçülük Olayları

Belki büyücülük denemese de tarihin en önemli sahtekârlıklarından birisi 17. yüzyıl ortalarında İstanbul'da yaşanmıştır. 1648 yılında Yeniçerilerin çıkardığı isyanda Sultan İbrahim'in (1640-48) damadı ve sadrazam iri yarı yapılı Ahmed Paşa öldürülür ve cesedi At Meydanı'na atılır. Bundan yaralanmak isteyen bir şaki "*İnsan yağı eklem ağrılarına iyi geliyor*" dedikodusunu yaymak suretiyle paşayı dilimleyerek her parçayı beşer onar kuruşa halka satmıştır. Bu yüzden de Ahmed Paşa Hazer Pare Ahmed Paşa diye bilinir (Naima Mustafa Efendi 1968: 1866). 1777 yılında da Sultan Bayezid'in türbesindeki türbedar, çevredeki insanlara muska yazıp vermiş, olay duyulunca da hükümetçe yasaklanan bir iş yapmış olması gerekçesiyle görevinden alınarak yerine Hasan bin Ömer türbedar olarak tayin edilmiştir (BOA.C.EV.428/21697). 1796 yılında Yedikule Senti'nde oturan Meryem adındaki kadının epilepsi hastası olan kızını tedavi ettirmek için çare aradığını duyan Mağribli Hacı Mehmed, Meryem'in evine gider ve kızını okuyarak tedavi edebileceğini söyler. Kıza okumak için eve giren Hacı Mehmed, eve girdikten bir süre sonra aileye "*evinizin altında gömülü bir hazine olduğumu görüyorum*" diyerek kandırır. Olay öğrenilince de İzmir'e sürgün edilir (BOA.C.ZB.13/619).

1811 yılında Zeliha Hanım adında bir kadının sihirbazlıkla uğraştığı ortaya çıkar. Kendisi şehirden sürgün edilecekken pişman olduğunu söyleyerek yalvarması üzerine affedilmiştir. Ancak bir süre sonra yine sihir işleriyle uğraştığı, müderris Şefik Efendi'yi sihir ile kendisine bağladığı şeklindeki şikâyet üzerine Limni'ye sürgün edilmiştir (BOA.C.ZB.17/811). 1813 yılında İstanbul Sipahi Pazarı'nda sakin Oturakçı Mehmed Ağa'nın üfürükçülük yaptığı tespit edilmiştir. Oturakçı Mehmed Ağa, yaptığı bu iş nedeniyle İstanköy Adası'na sürgün edilmiştir (BOA.C.ZB.49/2408). İstanbul Zindan Kapısı (İpçiler) Senti'nde bulunan Baba Cafer³⁹ Türbesi halk arasında kutsal kabul edilmiş, bazı hastalıkların tedavisi için başvuru alan mekânlardan birisi haline gelmiştir. II. Mahmud döneminde çocukları boncuk illetine tutulan, üç yaşına gelmesine rağmen emekleyemeyen, kemik hastalığına tutulan ve bacakları çarpıklaşan, çocuğunun karnı şişen kadınlar çare için bu türbeye gelirdi. Türbedar, bunların bazısına okur, bazısına da üstüne mühür basılmış tütsülendirilmek ya da içine atıldığı suyun içilmesi için kâğıtlar verir, gelenin haline göre kırk para, on kuruş çeyreği de cebe atardı (Koçu, 1960: 1734). 1831 yılında Selanik şehrinde bir ilginç olay yaşanmıştır. Şehirde kuraklıktan muzdarip olan halk, yağmur yağmasını dört gözle beklerken Hacı Mustafa Efendi ortaya çıkmıştır. Hacı Mustafa, rüyasında Hz. Muhammed'i gördüğünü, Selanik'teki Ayasofya Camii'nde bulunan bazı taşlara dua edilirse yağmurun yağacağını söylediğini iddia eder. Hacı Mustafa Efendi, ahali ile birlikte belirtilen yerdeki taşlara dua ettikten kısa süre sonra yağmur yağmış, kuraklıktan mağdur olmuş ve bıkmış olan

³⁷ İlm-i ahkâm-ı nücumun matematiksel ilimlerden astronomiyle farkı, yıldızların konum ve hareketlerinin bir işaret sistemi oluşturduğuna ve bu sistem sayesinde gelecek, şimdiki durum ve geçmişe dair bilgi elde etmenin mümkün olduğuna inanılmasıdır (Fahd, 2000: 24). Burçlara ve gezegenlerin konumlarına göre uğurlu ve uğursuz zamanlar hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. İmam Ahmed Bin Ali El-Buni, 1979a: 1-93).

³⁸ II. Friedrich Wilhelm (1744-1797 yılları arasında yaşamış, 1786 ile 1797 yılları arasındaki dönemin Prusya hükümdarı. Prusya prenslerinden Augustus Wilhelm'in oğlu ve Büyük Friedrich'in yeğenidir (https://tr.wikipedia.org/wiki/II._Friedrich_Wilhelm 24/11/2020 Saat 14: 08'de ulaşıldı).

³⁹ İmam Hz. Hüseyin soyundan olduğu, Abbasiler döneminde Bizans İmparatoru nezdine elçi olarak gönderilen, imparatorla yaşadığı tartışma sonucu zindana atılan ve orada zehirlenerek hayatını kaybettiği iddia edilen kişi (Koçu, 1960: 1733-1734).

Selanik halkı da çok memnun kalmışlardır (BOA.HAT.651/31803). 1837 yılına ait bir arşiv belgesinde büyü ile ilgili ilginç bilgiler vardır. Belgeye göre: Edirne’de gömülü bir hazine olduğu, hazinenin Yunanca yazılarla büyülendiği, eğer büyü çözülmeyen açılsa hazinenin taş ya da toprağa dönüşeceği iddia edilmektedir (BOA.HAT.567/27827). Resmi bir belgede böyle bir inancın olması resmi çevrelerde dahi tılsım, büyü gibi inançlara duyulan ilgi ve saygıyı göstermesi bakımından önemlidir. 1840 yılında yine İstanbul’da büyücülük ve üfürükçülük yaptıkları tespit edilen Cinci Hoca Osman İzmit’e, Cinci İnce Mehmed ise Mihaliç’a sürgün gönderilmişlerdir (BOA.C.ZB.79/3939). 1850 yılında Aksaray’da Kâtip Camii kapısında oturan Seyyid Mustafa Efendi, nefesi ile hastaları tedavi ettiğini iddia etmiştir. Şikâyet üzerine yapılan incelemede; adı geçen kişinin Erzincan sancağının Kemah kazasına bağlı Direk köyünden geldiği ve Kemah’da gömülü olan Şeyh Şerafeddin soyundan olduğu tespit edilmiştir. Kendisinin kimseye zarar vermediği, hastaları tedavi etme konusunda yeteneksiz olsa halkın da ona gitmeyeceği değerlendirilerek bir şeyhin soyundan gelmesine hürmeten uygunsuz bir iş yapmayacağına dair bir kefil göstermek şartıyla işine devam etmesine karar verilmiştir (BOA.A.MKT.MVL.31/64).

Bir başka ilginç üfürükçülük olayı da 1855 yılında Sayda eyaletine⁴⁰ bağlı Sur kasabasında yaşanmıştır. Adı geçen kasabada yaşayan Hıristiyan Mihail Kattan’ın Suzan adında epilepsi hastası bekâr bir kızı vardı. Ali Tamsah adında bir sözde hoca bu Suzan’a tecavüz etmeyi kafasına koymuş olarak aileyle görüşür. Kızın ailesine bu kızın rahminde cinler var, ben onları çıkaracağım ve kızını tedavi edeceğim diyerek aileyi ikna eder. Kız ile bir odada yalnız kalması gerektiğini belirtir. Gece Ali Tamsah, kız ile aynı odada kalırken kıza tecavüz etmeye çalışır, direnen kızın sesi çıkmasını diye gırtlığını sıkır. Kızın feryadı üzerine ailesi odaya girer ve üstünde bir yorgan ile Ali Tamsah’ı kızın üzerine çökmüş, gırtlığını sıkarken görürler. Aile, Ali Tamsah’ı uzaklaştırıp yorganı kaldırdıklarında kızın vücudunun kanla kaplı olduğunu, tecavüze uğradığını fark eder. Bir süre sonra da kız maruz kaldığı fiilin etkisiyle ölür. Ali Tamsah kızın ailesi tarafından şikâyet edilir. Mahkemede yapılan sorguda Ali Tamsah, kıza iki cin olup birini gece çıkardığını diğerini çıkarırken odaya kızın ailesinin girdiğini, o sırada kızdan çıkan cinin ailenin oğlunun vücuduna girdiğini ve kızın canının da cin ile beraber çıktığını, odaya bir takım kadınların girmesiyle hararet-i esmadan dolayı bir sersemlik hasıl olduğunu kıza ne olduğunu hatırlamadığını iddia ederek kendisini savunmuştur. Dava önce vilayet meclisine akseder. Daha sonra da Meclis-i Valay-ı Ahkâm-ı Adliye’de görülür. Dava sonunda sözde hoca beş yıl prangalı şekilde hapis cezasına çarptırılır (BOA.A.}MKT.MVL.73/92).

1859 yılında Bağdat ve Mağrib’den İstanbul’a gelerek büyü ile hastaları tedavi ettiklerini iddia eden, sokaklarda ve dükkânlarda kalan bazı kişiler tespit edilmiştir. Şeriata aykırı, aşırı davranışları nedeniyle haklarındaki şikâyet üzerine Şeyhülislamlık makamının önerisi üzerine Vezir-i azam tarafından İstanbul’dan uzaklaştırılmışlardır (BOA.A.MKT.NZD.295/62, 296/89). 1862 yılında Girit’te gerçekleşen bir üfürükçülük olayı kayıtlara geçmiştir. Mirliva Mehmed Paşa tarafından 27 Nisan 1862 Tarihinde Girit valisine gönderilen rapora göre: Girit Eyaleti Hanya şehrindeki piyade alayında onbaşı olan Tiran’lı Ali, hamamda kendisini kesmek suretiyle intihar etmek isterken kurtarılır. Nedeni sorulduğunda Cinci Arab Mehmed Efendi’nin kendisini içkiye alıştırdığını, bir süre sonra da kendisinin bunalıma girdiğini, bunalımdan kurtulmak için Mehmed Efendi’nin bir muska yazıp kendisine sattığını, ancak sorunlarının çözülmediğini, parasının boşa gittiğini bu yüzden intihar etmek istediğini söylemiştir (BOA.A.MKT.UM.533/89). 1884 yılında Aksaray’da sihirbazlıkla halkı aldatan ve parasını sızdıran Bağdad’lı Şeyh Abdurahman, şehirden sürgün edilmiştir (BOA.İ.DH.1295/102198). 1901 yılında da Nuruosmaniye Semti’nde üfürükçülük yaparak halkı dolandırmış olan Cezayirli Hacı Mehmet’den önce dolandırdığı kişilerden aldığı paralar geri alınarak sahiplerine iade edilmiş sonra da şehirden sürgün edilmiştir (BOA.DH.MKT.2568/76).

Bir başka sihirbazlık olayı da 1884 yılında Uzunçarşı’da ortaya çıkarılmıştır. Lohusa Hoca ismiyle bilinen bir kadın, kocası çok fakir olmasına rağmen sarayda çamaşırcılık yapan bazı kadınlarında dahil olduğu evine gelen kişilere sihir yaparak kandırmak suretiyle yüklü bir servet biriktirmiştir. Annesinin hareketlerinden rahatsız olan Lohusa Hanım’ın kızı Kadriye, annesini yaptığı işten vazgeçiremeyince yetkililere şikâyet etmiştir (BOA.Y.PRK.SGE.2/31). İstanbul’da yaşayan ve geçimlerini muska yazarak kazanan Mehmet Pertev Efendi ve bazı arkadaşlarının dükkânları 1890 yılında üfürükçülük yaptıkları gerekçesiyle hükümet tarafından kapatılmıştır. Mehmet Pertev Efendi ve arkadaşları hükümete verdikleri bir dilekçede uygunsuz bir şey yapmadıklarını, sokaklarda büyücülükle para kazanan çok sayıda kişi olduğunu belirterek kendilerine haksızlık yapıldığını, dükkânlarının açılmasını talep etmişlerdir (BOA.DH.MKT.1736/95). 1898 yılında Şehremini Semti’nde yaşayan İranlı Hasan adında birisinin üfürükçülük yaptığı ortaya çıkmıştır. Daha önceleri fuhuş yeri olan bir Acemin umumhanesinde hizmetçi iken oranın dağıtılması üzerine bir hana yerleştiği yine bir yandan fuhuş işlerine aracılık yaparken diğer yandan büyücülük yaptığı, karısının da falcılık ile meşgul olduğu anlaşılmıştır. Yaptıklarıyla toplumun ahlakını bozmaları, insanları aldatmaları nedeniyle ülkelerine gönderilmişlerdir (BOA.Y.A.HUS.383/3).

⁴⁰ Sayda Lübnan sahilinde bir kent olup, Sayda eyaleti de bu kentin merkezi olduğu eyaletin adıdır.

1901 yılında Hacı Emin Efendi'den boşanmış Zübeyde Hanım ile Yazıcıoğlu kızı Huriye adında iki kadın Tacir Hüseyin Efendi adındaki şahsın kızını nişanlısından ayırmak için Kuran-ı Kerim'i kullanarak muska hazırlamış ve Tacir Hüseyin Efendi'nin evine yerleştirmişlerdir. Olayın duyulması üzerine üç kadın Rodos'ta bir kaleye sürgün edilmişlerdir (BOA.BEO.1665/124833). 1902 yılında Şehremaneti müfettişi olan Çerkez Salih, yetersiz bulduğu 600 kuruş maaşının 1.200 kuruşa çıkarılması için üstlerine başvurur ancak bir sonuç alamaz. Bunun üzerine ismini duyduğu Kudüslü Hacı İbrahim adında bir üfürükçüden yardım ister. Hacı İbrahim, Çerkez Salih'e yardımcı olabileceğini ancak bir süre evinde kalması gerektiğini söyler. Sekiz gün Çerkez Salih'in evinde kalan Hacı İbrahim, kaşıklara bazı şeyler yazarak Salih'in bahçesine gömer ve işinin olacağını söyler. Yardımının karşılığı olarak ta bir kurban parası ve iki mecidiye olarak Salih'in evinden ayrılır. Çerkez Salih, uzun süre maaşına zam yapılmadığını görünce Hacı İbrahim tarafından dolandırıldığını fark eder ve kendisini bulur, işinin olmadığını belirterek hakaret ve tehdit eder. Çerkez Salih'in tehditlerinden korkan sözde Hacı, güvenlik güçlerine şikâyetle bulunur. Kendisinin ifadesi alındığında okuma yazma bilmediğini, fal bakmaktan başka bir şeyden anlamadığını, işsiz kalmasından dolayı birkaç kuruş koparmak için bu kaşıklara bir şeyler yazıp gömdüğünü belirtmiştir (BOA.Y.PRK.ZB.32/65). 1904 yılında Selanik'ten İstanbul'a gelmiş olan Ömer adındaki bir kişi kendisini Medineli Şeyh Ömer olarak tanıtmış, fal bakmış, büyü ile hastaları iyileştirdiğini iddia etmiştir. Halkın saf dini duygularını sömürerek paralarını alması üzerine yapılan incelemede Medineli değil Selanikli olduğu ortaya çıkmış ve İstanbul'dan uzaklaştırılmıştır (BOA.BEO.2319/173865). 1905 yılında Kudüs'lü İbrahim adında birisi⁴¹ İstanbul'a gelirken uğradığı İzmit'te sihirle bazı hastalıkları tedavi ettiğini söyleyerek saf insanların dini duygularını sömürerek paralarını almıştır. Olayı duyan İzmit valisi, Kudüslü İbrahim'in İstanbul'a geçişine izin vermemiştir (BOA.ZB.444/62). 1905 yılında üfürükçülük yaparak masum insanların paralarını alan, üfürükçülüğü bir meslek haline getirmiş olan Kudüs'lü İbrahim geri dönmek üzere Kudüs'e sürgün edilmiştir (BOA.ZB.444/62). 1907 Hacı Seyyid ile biraderi Mahmut, üfürükçülük yapmaktan yakalanmışlar, yapılan yargılama sonunda yirmişer gün hapis cezasına çarptırılmışlardır (BOA.ZB.310/114).

Şam eyaletine bağlı Nablus kentinde telgraf memuru olan Mehmed Hayyar, 1908 yılında Baş telgrafçılık pozisyonuna geçebilmek için İstanbul'a gelir. Bu amacına ulaşmak için Telgraf idaresine gidip gelirken üfürükçülük, muska yazma, büyücülük işlerinde çok meşhur Şeyh Hasan Efendi ile karşılaşır. Deredini anlattığında Şeyh Hasan Efendi, aylık bin kuruş taksitle toplam kırk liraya bu işi halledebileceğini söyler. Şeyh Hasan Efendi'nin planına göre: Bir muska yazacak, muskayı Mehmed Hayyar, dönemin Harbiye Nazırı Ahmed İzzet Paşa'nın evine bir bahaneyle götürüp saklayacak, muskanın etkisiyle ev halkından birisi rahatsızlanacak, tedavi için Şeyhi çağırıldığında Şeyh Hasan muskayı yerinden çıkarıp, paşanın ailesini rahatlattığında paşadan Mehmed Hayyar'ın işini halletmesini rica edecektir. Ancak böyle bir girişimin başına dert açmasından korkan Mehmed Hayyar, bir dilekçe ile planı güvenlik güçlerine iletir. Yapılan araştırmada palanın doğru olduğu, aslında nazırın evine yerleştirilmesi planlanan muskanın Şeyh Hasan ile işbirliği içinde olan Kastamonulu Şeyh Hafız Ali Rıza Efendi tarafından hazırlandığı, adı geçen kişilerin başkalarına da muska yazdıkları tespit edilmiştir (BOA.Y.PRK.ZB.38/37). 1908 yılında Nuruosmaniye Semti sakinlerinden Fehmi bin Mustafa, bu dünyaya hürriyeti kendisinin getireceğini, Allah'ın emrini uygulamak isterken şehit olan Hz. Muhammed'in torunları Hasan ve Hüseyin'in yerine kendisinin yaratıldığını, yeryüzüne gönderildiğini iddia ederek hükümete verdiği bir dilekçede süvari alaylarından birine subay olarak atanmasını talep etmiştir (BOA.ZB.353/66).

3.3. Osmanlı Vatandaşı Gayrimüslimler arasında Görülen Büyü ve Üfürükçülük Olayları

1795 yılında bu defa İshak adında bir Yahudi'nin üfürükçülük yapmak suçlamasıyla İstanbul'dan Selanik'e sürgün edildiği görülmektedir. Mahmud Paşa Çarşısı yakınında Hamam-ı Karib denilen yerdeki dükkânında akli yönden sıkıntıları olan hastalara okuyup, bazı nüshalar vererek dinlerine zarar verdiği yönünde şikâyetler alınmıştır. Bu şikâyetler üzerine Yahudi İshak, Selanik'e sürgün edilmiştir (BOA.C.ZB.27/1347). 1833 yılında Tırnova kasabasında -günümüzde Bulgaristan sınırları içinde kalmıştır- halk, kasabada yaşanan sözde lanetlenmiş kötü ruhların neden olduğu olağanüstü olaylar üzerine Nikola adında bir cadı avcısından yardım istemiştir. Nikola ile 800 kuruşa anlaşılır. Nikola elinde bir ucu boyalı bir tahta ile halk ile birlikte mezarlığa gider. Nikola'ya göre elindeki tahtanın işaret ettiği ve lanetli ruhların bulunduğu iki eski yeniçeri mezarı açtırılır. Çıkarılan cesetlerin önce karınlarına birer kazık çakılır, kalpleri kaynar kazanda kaynatılır. Fakat olayların devamı üzerine Nikola, son çare olarak cesetlerin yakılmasını tavsiye eder. Cesetler yakılınca da sözde lanetli ruhların halka zarar vermesi önlenmiş olur. Bu arada kasaba halkının 800 kuruşu da üfürükçü Nikola'nın cebine iner (Takvim-i Vekayi, 21 Cemazievvel 1249: 3-4).

⁴¹ Kudüs'lü İbrahim'in bir önceki olayda İstanbul'da Çerkez Salih'i dolandıran Kudüs'lü Hacı İbrahim denen kişi olması ihtimal kuvvetle muhtemeldir. 1902 yılındaki olaya ait arşiv belgesinde Hacı ünvanı kullanılmamaktadır. Ancak 1903 yılında Çerkez Salih'i dolandıran sözde hacımın soruşturma sonunda falcılık yaparak insanları dolandırdığı sabit olduğundan İstanbul'dan uzaklaştırıldığı, bir müddet Kudüs'e döndüğü 1905 yılında tekrar İstanbul'a gelirken İzmit'te yakalanmış olması ihtimal dahilindedir.

1861 yılında Amasya'ya gelen Fransız George Perrot, şehirde muska yazan, hastaları şifalı olduğu kabul edilen bazı ayetleri kâğıda yazarak tedavi eden ve bunun karşılığında para alan sözde imam ve hocaların çok rağbet gördüğünü ifade eder (Perrot, 1864: 467). Hatta halkın bu cehaletinden faydalanan sahtekâr bir Yahudi'nin de hastaları iyi edeceğini, cinleri insanlardan uzaklaştırdığını iddia ederek cahil insanları kandırdığını, zavallı insanların paralarını aldığı yazmaktadır (Perrot, 1864: 467-468). 1865'de Bulgaristan'ın Silistre kasabasında Angel adında Bulgar bir kadın, kendisine rüya yoluyla hastaları iyileştirebildiğini, Allah tarafından hastaları tedavi edebilme becerisinin bağışlandığını, bu yetki sayesinde yazdığı muskaların içine atıldığı suyu içen her türlü hastanın iyileşeceğini iddia etmiştir. Olay şikâyet konusu olmuş, Angel sorgulanmak üzere İstanbul'a gönderilmiştir. Sorgusunda sahtekârlığı anlaşılan Angel, önce hapsedilmiş, sonra da Rodos Adası'na sürgün edilmiştir (BOA.BOA.A. JMKT.MVL.133/69).

1894 yılında üfürükçülük yaptığı tespit edilen Tatyos adında bir Ermeni yakalanmıştır. Yapılan tahkikatta şu ilginç bilgilere ulaşılmıştır: Tatyos'un on altı sene önce Muş'un Ziyaret köyünden geldiği, fakirlik ve zaruretten Aksaray'da sakin olan Bağdad'lı Şeyh Hacı İbrahim adında birisinin konağına hizmetçi olarak sığınmıştır. Çarşamba günleri konağa mukabele için gelenlere hizmet ederken kendisinin kim olduğunu soranlara şeyh "*Bizim Girid şeyhlerindedir*" diye cevap vermiştir. Bir süre sonra Tatyos, şeyhden kendisine gelenlere okuması için icazet vermesini isteyince şeyh on kaymeye razı olmuş, fakat sonradan Müslüman olmasını şart koşmuştur. Bunun üzerine Tatyos, şeyhden ayrılmış, Narek adlı Ermenice gizli bir kitaptan dualar okuyarak, fal bakarak geleceği okuyabildiğini, hastaları tedavi edebildiğini iddia ederek yalnız çalışmaya başlamıştır. Müslüman-Hıristiyan, erkek-kadın ayrımı yapmadan sorunu olanların evine gider ve evlerinde şikâyetlerini dinlemiş çözüm bularak ününü yaymıştır. Sıradan insanların yanında önemli kişiler de müşterileri arasında yer almıştır. Mesela evlenebilmesi, kısmetinin açılması için Otlakçılarda yaşayan Sakine Hanım'ın kızına, emekli saray baltacısı ve Feshane-i Amire'de ambar müdürü Hacı Ahmed Efendi'ye, onun karşısındaki evde ikamet eden eski Asakir-i Şahane askeri Bekir'in eşi Nergis Hanım'a okuduğu bilinmektedir. Yine Vefa'da yaşayan vergi memuru Fuad Efendi'ye ve ölmüş babasına ve son olarak da Komiser Kâmil Efendi'ye de okumuştur. Tatyos, kendisine okuması için gelen bir Arnavut'tan fazla para isteyince Arnavut tarafından şikâyet edilmiştir. Hakkındaki şikâyet üzerine faaliyetlerine ara vermiş ve ortadan kaybolmuştur (BOA.Y.PRK.ZB.14/60). 1905 yılında Mitroviçe'li Kosti adında bir Hıristiyan, Priştina⁴² kazasına gelerek bazı köyleri dolaşmış, kendisinin falcı olduğunu söyleyerek Hıristiyan hanelerden beşer altışar metelik toplamıştır. Yapılan incelemede adı geçen şahsın Mitroviçe'deki Rus konsolosu tarafından gönderildiği ve Kilise adına para topladığı anlaşılmıştır. Priştina Mutasarrıflığı ilgili şahsı görüldüğü yerde yakalamak üzere takip etmeye başlamıştır (BOA.TFR.I.KV.69/6867).

4. CUMHURİYET DÖNEMİNDE GÖRÜLEN BÜYÜ VE ÜFÜRÜKÇÜLÜK OLAYLARI

Yukarıdaki örneklerden de anlaşılacağı gibi neredeyse Osmanlı Devleti'nin her döneminde rastlanan büyücülük ve üfürükçülük olaylarının 1925 yılında resmen yasaklanmasına⁴³ rağmen Cumhuriyet döneminde de devam ettiği anlaşılmaktadır. Bu dönemde az sayıda örnek tespit edebilmemize rağmen biz sadece basına yansıyan ya da yargıya intikal eden örnekleri tespit edebildiğimiz için bu tür olayların daha fazla olduğunda kuşku yoktur.

Bu dönemde tespit ettiğimiz ilk örnek 1980'li yıllarda gerçekleşen bir din istismarı olayıdır. 1933 yılında İznik'te doğan ve üniversite eğitimi almış, bazı kamu kurumlarında müfettişlik, müdürlük gibi üst düzey görevlerde bulunmuş olan İskender Evrenosoğlu'da bu konuda Cumhuriyet döneminde dikkat çeken örneklerdendir. 1986 yılında Denizli'de bir tarikat ve tarikatın finansmanı için vakıf -Mıhr Vakfı- kuran, kurduğu, yerel TV, muhtelif internet siteleri, radyo ve dergi sahibi olarak fikirlerini yaydığı anlaşılan İskender Evrenosoğlu adlı kişi, katıldığı bir TV programında inanılmaz ifadeler kullanmıştır. Kendisinin Allaktan vahiy alan, Allah ile konuşan, Hz. Muhammed'e namaz kırdıran, bedenen uçan ancak kimsenin görmediği, mehdî, resul, Allah tarafından yere ve göğe hâkim tayin edilmiş bir kişi olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca sadece kendisine bahşedilen başka kimsenin bilmediği bir gizeminin olduğunu, devrin imamlarının ve Allah'ın iradesinin kendinde tecelli ettiğini ileri sürmüştür (Cevizoğlu, 2019: 23, 181, 182, 184). İslami ölçülere göre sapkın denilebilecek böyle bir kişinin etrafına bir müritler grubunun toplanması toplumumuzdaki en azından bir kesimin cehaletini göstermesi bakımından dikkate değerdir.

Bir diğer örnek de 1996-2009 yılları arasında Balıkesir ilinde gerçekleşen olaydır. Emekli olduktan sonra eşinin memleketi Balıkesir'e bağlı Gökköy'e yerleşen Recep Küçük adlı ilkokul mezunu bir kişi, köy yakınlarında sözde yatır olduğunu iddia ettiği bir yere 1996 yılında türbe inşa etmiş, sonra da kendisini çevreye veli olarak tanıtmaya başlamıştır. Türbe yanına mescit ve mutfak gibi eklentiler inşa eden Küçük, kısa sürede çevresinde şeyh diye tanınmış, sahte keramet gösterileriyle etrafına müritler toplamaya başlamıştır. 2009 yılına kadar etrafına toplanan

⁴² Pritina ve Mitroviçe günümüzde Kosova Cumhuriyeti'ne bağlı şehirlerdendir.

⁴³ "... Alelümum tarikatlerle şehlik, dervişlik, müritlik, dedelik, seyitlik, çelebilik, babalık, emirlik, nakiplik, halifelik, falcılık, büyücülük, üfürükçülük ve gayiptan haber vermek ve murada kavuşturmak maksadıyla nüshacılık gibi unvan ve sıfatların istimaliyle bu unvan ve sıfatlara ait hizmet ifa ve kisve iktisası memnudur..." (Tekke ve Zaviyelerin Türbelerin Seddine ve Türbedarlık ile Bir Takım Ünvanların Men ve İlgasına Dair Kanun, 1925: Madde 1)''

müritlerinden din istismarı yoluyla milyarlarca lira para toplamış, aralarında çocuklarında olduğu çok sayıda kişiye cinsel istismarda bulunmuştur. Olayın yargıya intikali sonrası cinsel istismar, dini inançları istismar, Tekke ve Zaviyeler Kanunu'na muhalefet gibi suçlardan 25 yıl 11 ay 14 gün hapis ve 15.320 lira para cezasına çarptırıldı (Saymaz, 2019: 43-53). Bir başka olay da Mustafa Çalışkan adlı kişinin merkezinde olduğu istismar olayıdır. Farklı suçlardan suç kaydı olan ve Nevşehir doğumlu Mustafa Çalışkan, 2001 yılında Çorum'a yerleşerek burada sözde dini bir dini dernek kurdu, sonra Kur'an kursu ve emlak ofisi açtı. Kendisini şeyh olarak tanıtan ve dini sohbetler vermeye başlayan sahte şeyh, 2005 yılından 2011 yılına kadar etrafına toplanan aralarında üniversite mezunu da olan çok sayıda kadın müridine cinsel istismarda bulundu. Hakkında yapılan şikâyet üzerine tutuklanan sahte şeyh yargıma sonunda 2014'te 57 yıl 10 ay hapis cezasına çarptırılmıştır (Saymaz 2019: 89-105). Yine bir başka sahte şeyh Uğur Korunmaz, 2004 yılından itibaren açtığı sözde bir tarikat ve tarikat kurdu ve Bursa Duaçınar Mahallesi'nde de sözde tarikatının zaviyesini açtı. Kendisini mübarek bir zat, Gavs'ül Azam⁴⁴ olarak tanıtan sahte şeyh, etrafına toplanan çok sayıda müridine cinsel istismarda bulunmuştur⁴⁵ (Söylemez, 2019: 55-87). Hakkındaki şikâyet üzerine 2011 yılında tutuklanmış, yargılama sonunda din istismarı, cinsel istismar gibi suçlardan 188 yıl hapis cezasına çarptırılmıştır (Soykan, 2019: 166). 2008-2012 yılları arasında ise Nevzat Açıkgöz, oğlu Serkan, damadı Mehmet Uysal, damadının arkadaşları Vedat Saçan ve Akın Yolcu ile bir dolandırıcılık çetesi kurmak suretiyle yer altında cinler tarafından korunan hazineyi para karşılığı Kur'an ayetlerini okuyarak çıkarma vaadiyle çok sayıda insanı dolandırmışlardır. Yargıya intikal eden olay sonrası Vedat Saçan, Akın Yolcu, Mehmet Uysal, din istismarı ve dolandırıcılık suçlarından 25'er yıl hapis ve 245.000'er TL para cezasına çarptırılmışlardır (Saymaz, 2019: 30-41).

Konya'da esnaflık yapan ve dini bir grubun sözde Konya sorumlusu olduğunu iddia eden Süleyman Işık da istismarcılar arasında yer almıştır. 2009 yılında evinin bodrumunu sözde tekkeye çevirerek sohbetler vermeye başlamış, 2017 yılına kadar sohbetine gelen çok sayıda erkek müritlerine cinsel istismarda bulunmuştur. Hakkında yapılan ihbar üzerine tutuklanan sahte şeyh yargılama sonunda din istismarı ve cinsel saldırı suçlarından 72 yıl 8 ay hapis cezasına çarptırıldı (Saymaz, 2019: 109-114). Yine 2019 yılında Çocuğu olmayan kadınlara, karnında sübyan ve tıbbık cini olduğunu söyleyerek tedavi için muska yazan, ayetler yazılı kâğıtlar verip bunları suya atıp okumalarını öneren, karşılığında 300 lira talep eden Salih G. hakkında şikâyet üzerine dini inanç ve duyguların istismarı suretiyle dolandırıcılık suçlaması ve 10 yıla kadar hapis istemiyle dava açılmıştır⁴⁶ 2010 yılında da bir medikal firmasında çalışan ve Veysel Karani'nin ruhunu taşıdığını iddia eden A. Coşkun Yılmaz ile Hz. Muhammed'in ruhunu taşıdığını iddia eden Fatih Kızıllarslan, dini inanç ve duyguları istismar ederek aralarında doktor, öğretmen ve esnaflarında olduğu 11 kişiden 1 000.000 TL'den fazla para toplamıştır. Olayın yargıya intikal etmesi üzerine dolandırıcılık ve din istismarı suçlarından mezkûr kişilere toplam 25 yıl 10 ay hapis ve 245.000 TL para cezası verilmiştir (Saymaz, 2019: 26-27)

Günümüzde büyücülük ve üfürükçülük yapmaya çalışan kişilerin piyasada kolaylıkla ulaşabileceği, faaliyetlerinde yararlanabilecekleri çok sayıda kitabın olması da bu tür kişilerin ve istismar olaylarının sayısını artırdığı değerlendirilmektedir. Bunlardan birisi de İmam Ahmed Bin El-Buni tarafından kaleme alınan Şems'ül Maarif'dir. Kitap 4 cilt ve 40 bölümdür. İçeriğinde Kuran'daki sure ve ayetlerdeki sırlar, noktalı harflerin anlamlarındaki sırlar, Arapça harflerin bağlantılı olduğu metafizik varlıklar ve onlarla ilişkisi, isimlerin gizli yönleri, cıfr kuralları başta olmak üzere Kur'an kullanılarak yapılacak büyü ve tılsımlar konusunda ayrıntılı bilgiler verilmektedir (İmam Ahmed bin El-Buni, 1979: 10-11). İbni Hac Tilmisani Mağribi'nin Şumusul Envar ve Kunuzul Esrar'ı ise 30 bölümden oluşmaktadır. Eser define bulmak, cinlerden korunmak, hastalıklardan korunmak başta olmak üzere cin ve ruh çağırma, eşler arasındaki soğukluğu giderme gibi amaçlarla yapılan yüzlerce büyü ve tılsım yöntemi hakkında bilgi vermektedir. Sıradan insanların bile kullanabileceği vefk örnekleri vardır (İbni Hac Tilmisani Mağribi, 2017: 1-624). Bir diğer kaynak ta Seyyid Süleyman El Huseyni'nin yazdığı 4 ciltlik Osmanlıca Kenzül-Havas Keyfiyet-i Celb-ü Teshir adlı eseridir. Eserde farklı amaçlarla kullanılan büyü, tılsım vefk örnekleri yanında büyü yapımında kullanılan malzemelerden de bahsedilir. Burada bahsi geçen eserler dışında havas konusunda herkesin kolaylıkla temin edebileceği çok sayıda çalışmanın⁴⁷ varlığı da unutulmamalıdır.

Günümüzde teknolojinin gelişimine bağlı olarak TV, internet, mobil telefonlar ve sosyal medya uygulamaları gibi kitle iletişim araçlarının ortaya çıkması, cincilerin hedeflediği kitleye, cincilerle iletişim kurmak isteyen kişilerin de onlara kolaylıkla ulaşmasına imkân sağlamıştır. Cinciler, açmış oldukları internet sitelerinden, sosyal medya

⁴⁴ Tasavvuf inancında evrenin idaresinden sorumlu olduğuna inanılan veli, velilerin başı (Soykan, 2019: 175).

⁴⁵ Adı geçen sahte şeyhin istismar yöntemleri, istismar ettiği kişiler ve yargılama süreçleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Saymaz, İsmail (2019). Şehvetiye Tarikati, İstanbul: İletişim Yayınları. s.55-85. /Soyak Timur (2019). Badeci Şeyhin Sır Odası. İstanbul: Kırmızı Kedi yayınları.

⁴⁶ (<https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/oklavayla-cinleri-kovan-muskaci-cinci-hocaya-hapis-istemi-5379806/02/03/2021> Saat: 14:23'de ulaşıldı.)

⁴⁷ Pamuk, Osman (2019) Harflerin Gücü Havas ve Vefk İlimi. İstanbul, Pamuk Yayıncılık / İmam Yafi (2013). Kur'an-ı Kerim'in Havas ve Esrarı - Havassu'l Kur'an (Çeviri: Arif Pamuk), İstanbul, Pamuk Ofset Yayıncılık. / Molla Cami (2019). Mecmuatül Havaşi Molla Cami, İstanbul, Yasin Yayınevi. (Eser Arapçadır). / İloğlu, Mustafa (2013). Gizli ilimler Hazinesi. C.I ve II, İstanbul, Seda Yayınları. / Yüksel, Murat Tarık (1999). Gizli İlimler Hazinesi (Dua ve Havas Mecmuası - Esmâ-i İdrisiyye Şerhi), İstanbul, Demir Kitabevi. / Muhyiddin İbn Arabi (2015). Havas Ve Avam İtikadı (Çev. Ekrem Demirli). İstanbul, Litera Yayıncılık.

hesaplarından⁴⁸ hatta bazı TV kanalları ve telefon numaraları üzerinden kendilerini falcı, medyum, astrolog olarak sunmakta, reklam yaparak cahil kişileri etkilemekte, onlarla yüz yüze gelmeden de mesleklerini pazarlayabilmektedir. Bazıları ücretlerini telefonla bildirmeyi tercih ederken bazıları da fiyatlarını sitede yayınlamakta bir sakınca görmemektedir. Mesela bir fal sitesinde fal için başvuranlardan -2020 yılı için- 17 ile 65 TL arasında ücret istenmektedir⁴⁹

5. SONUÇ

Buraya kadar verilen bilgiler dikkate alınarak genel bir değerlendirme yapıldığında şunlar söylenebilir: Toplumumuzda insanların dün olduğu gibi günümüzde de gaybe, fizik ötesi aleme merak duymaları doğaldır. Ancak bu merak, dini inançlar konusunda yeterli bilince ulaşmamakla birleştiğinde "*aldanmaya eğilimli insanlara sahte belge ve cennet garantisi, sertifika ve diploma verme, rüyaları yanlış yorumlama gibi yöntemlerle türlü sahtekârlıklar organize eden din haramilerine* (Cevizoğlu, 2019: 169)" büyücülük ve üfürükçülük yaparak istismar edilmelerine zemin hazırlamaktadır. Gerek Osmanlı gerekse Cumhuriyet döneminde bu tür istismarların engellenmesi için yapılan girişimlerin yetersiz kaldığı, halkın dini inançlar konusunda yeterli bilince ulaştırılmadığı, benzer istismar olaylarının, Osmanlı döneminde yaşandığı gibi tüm çabalara rağmen Cumhuriyet döneminde de arz talep dengesine bağlı olarak yaşanmaya devam ettiği görülmüştür.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de dini, toplumsal ve ahlaki bir sorun olan büyücülük ve üfürükçülük bağlamında din istismarlarının önlenmesi için şimdiye kadar alınan önlemlerin, yapılan girişimlerin tekrar gözden geçirilmesi, din eğitiminde ve istismarcılara yönelik ceza uygulamalarında yeni bir yaklaşımın benimsenmesine ihtiyaç duyulduğu anlaşılmaktadır. Bu yönde yapılacak girişimlerde eğitim ve güvenlik uygulamalarının tarafları olan Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, İçişleri ve Adalet bakanlıkları, hatta ilgili sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri bir araya gelerek eğitim, yasal ve cezai yönlerden var olduğu değerlendirilen aksaklıkları belirleyip vakit geçirmeksizin gerekli adımları atmalıdırlar. Aksi durumda halk dini konularda yeterli bilince ulaştırılmazsa, yasal yaptırımlar ağırlaştırılmazsa bazı insanlarımız dün ve bugün olduğu gibi gelecek yıllarda da bu istismarlara maruz kalmaya devam edeceklerdir.

KAYNAKÇA

I- BOA (Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi)

A.}MKT.MVL.(Sadaret Mektubi Kalemî Meclis-i Vâlâ): 31/64, 73/92, 133/69/ A.MKT.NZD. (Sadaret Mektubi Kalemî Nezâret ve Deavi): 295/62, 296/89/ A.}MKT.UM.(Sadaret Mektubi Kalemî, Umûm Vilâyet): 533/89 / BEO.(Babiâli Evrak Odası): 1665/124833, 2319/173865/ C.AS. (Cevdet, Askeriye): 832/35452/ C.DH. (Cevdet, Dahiliye): 210/10463/ C.EV.(Cevdet, Evkaf): 428/21697/ C.ZB. (Cevdet, Zabtiye): 13/619, 17/811, 27/1347, 49/2408, 79/3939/ DH.MKT.(Dahiliye Nezâreti Mektubi Kalemî): 1736/95, 2568/76/ HAT. (Hatt-ı Hümayun): 1356/54143, 567/27827, 651/31803/ İ.DH. (İrade Dahiliye): 1295/102198/ ŞD.(Şura-yı Devlet): 2480/29./ TFR.I.KV. (Teftişat-ı Rumeli, Kosova Evrakı): 69/6867/ Y.A.HUS. (Yıldız Sadaret Hususi Maruzat): 383/3/ Y.PRK.SGE.(Yıldız Perakende, Mabeyn Erkanı ve Saray Görevlileri Maruzatı): 2/31/ Y.PRK.ZB.(Yıldız, Perakende, Zabtiye Evrakı): 12/93,14/60, 32/65, 38/37/ ZB. (Zabtiye Evrakı): 310/114, 444/62

II. Süreli Yayınlar

Takvim-i Vakayı, (21 Cemazievvel 1249 /5 Ekim 1833). S. 68.

III-Araştırma Eserler

Ahmet Bican (1973). Envar'ül Aşıkın, C.I, İstanbul, Tercüman 1001 Temel Eser Serisi, Kervan Kitapçılık, İstanbul.

Arpağuş, H. K. (2000). "İmad'ül-İslam". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C. XXII: 172-173, Ankara.

Ateş, S. (1975). Kuran-ı Kerim ve Yüce Meali, Kılıç Kitabevi, Ankara.

Atmaca, V. (2010). "Hadisler Çerçevesinde Cahiliyyede Majik Tedavi Geleneği'nin Kavramsal Boyutu", Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 10(1): 1-39.

⁴⁸ <http://www.turuncufalcafe.com/>, <https://www.rehberimol.com/istanbul-falci-istanbul-da-en-iyi-falcilar-canli-fal213>, https://www.falcihanım.com/?gclid=Cj0KCQiAqDBRDiARIsANjZ2LDBMx6Cn0lf8PAzW2x1hhsKFR2DZ37pTvzTMuo0cFIOz6yM0G5DU4aApR6EALw_wcB, <https://www.falvefal.com/falcilar>, <https://play.google.com/store/apps/details?id=kahvefali.fusun&hl=tr&gl=US>, <https://www.onlinefalcilar.com/>, <https://www.instagram.com/falcifundaa/?hl=tr>, <https://haticehoca.com/>, http://www.medyummuhsı.com/?gclid=Cj0KCQiA_qD_BRDiARIsANjZ2LCINfkAnscz0ss6mgAEPx0HgVEf7SsyE_fe9VxXYotjB5ZJVmEZTHkaAunSEALw_wcB, <http://www.recepkaplan.net/>, <https://www.facebook.com/medyumemrehocam/>, <https://www.instagram.com/medyum.arif/>, <https://www.facebook.com/cinleralem/posts/3257899514435290>, https://www.youtube.com/watch?v=BHhyz6CV8Dk&gclid=Cj0KCQiA_qD_BRDiARIsANjZ2LBTYgvPh9owV16lvxbP4H39dgpWp5mFK1qa1pEneaUqVrERgtF_6YaAqR1EALw_wcB gibi.

⁴⁹ <https://www.cingenen.com/kahve-fali.php> 26/12/2020 Tarihinde 14: 26'da ulaşıldı.

- Bali, Vahid Abdusselam (1995). Cin, Şeytan ve Büyüden Korunma (Çev: Taceddin Uzun), Uysal Kitabevi, Konya.
- Cevizoğlu, H. (2019). Şeyhler Müritler ve Yalancı Peygamberler, Doğu Kitabevi, İstanbul
- Çelebi, İ. (2008). "Rükye", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.XXXV: 219-222, Ankara.
- Çelebi, İ. (2012). "Vefk", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.XXXXII: 605-607, Ankara.
- Davud, M. İ. (2005). Bir Cinin İtirafı Kendi Dillerinden Cinlerin Dünyası. Sır Yayınları, İstanbul.
- Davudoğlu, A. (1983). Sahih-i Müslim ve Tercümesi. C. XIX, Sönmez Neşriyat, İstanbul.
- Ebi Davud Süleyman bin el Eşas es Sicistani (1985). Sünen-i Ebu Davud ve Tercümesi. C.I, (Çev: İbrahim Koçaşlı), Milli Gazete Yayınları, İstanbul.
- Eyüboğlu, İ. Z. (2001). Cinci Büyüleri Yıldızname. Derin Yayınları, İstanbul.
- Evlıya Çelebi (1986). Seyahatname I ve II. Cilt. Üçdal Neşriyat, İstanbul.
- Fehd, T. (2000). İlm-i Ahkâm-ı Nücum, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, C.XXII: 124-126, Ankara.
- Fidan, A.- Kardaş, N.- Önen, S.- Gökdemir, S.- Erkıran, H.- Koç, H. ve Başbuğ, N. (1996). M.E.B. Örnekleriyle Türkçe Sözlük, I,II,III ve IV. Cilt. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Güngör, H. (2002). Eski Türklerde Düşünce, Din ve Bilim, Türkler Ansiklopedisi, C.III: 462-503, Ankara.
- Gür, N. (2012). "Osmanlı Fal Geleneği Bağlamında Yıldızname, Falname ve Taliname Metinleri", Milli Folklor Dergisi, (96): 202-215.
- Hulusi, A. (2014). Ruh İnsan Cin. Kitsan Yayın Dağıtım, İstanbul.
- Işın, E. (2006). Elemterefış: Anadolu'da Büyü ve İnanışlar. Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul:
- İbni Hac Tilmisani Mağribi (2017). Şumusul Envar ve Kunuzul Esrar (Çev: H. Mustafa Varlı). Esmâ Yayınları, İstanbul.
- İmam Ahmed Bin El-Buni (1979a). Şems'ül Maarif (Çev: Selahaddin Alpay). C.I, Sedef Yayınevi, İstanbul. Sedef Yayınevi, İstanbul.
- İmam Ahmed Bin El-Buni (1979b). Şems'ül Maarif (Çev: Selahaddin Alpay). C.II, Sedef Yayınevi, İstanbul.
- İmam Ahmed Bin El-Buni (1979c). Şems'ül Maarif (Çev: Selahaddin Alpay). C.III, Sedef Yayınevi, İstanbul.
- İmam Ahmed Bin El-Buni (1979d). Şems'ül Maarif (Çev: Selahaddin Alpay). C.IV, İstanbul. Sedef Yayınevi.
- İmam Suyuti (2016). Ed-Dürü'l-Mensur (Hadislerle Kur'an-ı Kerim Tefsiri), C.VIII, Ocak Yayıncılık, İstanbul.
- İnan, A. (1986). Tarihte ve Bugün Şamanizm Materyaller ve Araştırmalar. Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- İrtem, S. K. (2003). Bilinmeyen Abdülhamid, Hususi ve Siyasi Hayatı, Temel Yayınları. İstanbul.
- Karal, E. Z. (1988). Osmanlı Tarihi, C. V, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Karal, E. Z. (1988). Osmanlı Tarihi, C. VIII, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- Katgı, İ. (2012). "Osmanlı Devleti'nde Ulema Yozlaşmasının Tipik Bir Temsilcisi Olarak Safranbolu'lu Hüseyin Efendi: Nam-ı Diğer Cinci Hoca", Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum Sosyal Bilimler Dergisi, 5(10): 197-235.
- Kitab-ı Mukaddes Şirketi (2012). İncil. Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul,
- Koçu, R. E. (1960). İstanbul Ansiklopedisi, C.IV, Nurgök ve Hüsnütabiat Matbaaları, İstanbul
- Naima Mustafa Efendi (1968). Naima Tarihi. C. IV, (Çev: Zuhuri Danışman), Bahar Matbaası, İstanbul,
- Öz, T. (1942). "Yerköy Mükâlemelerinde Murahhaslar için Gönderilen Büyüler", Tarih Vesikaları Dergisi, 2(8): 101-103.
- Özbek, Y. ve Manfred U. (1994). İslam Açısından Sihir & İslâm Kültür Tarihinde Maji. İz Yayınları, İstanbul.
- Özcan, A. (1998). "Hüseyin Efendi -Cinci-", Türkiye Diyanet Vakfı Ansiklopedisi, C. XVIII: 541-543, Ankara.
- Özüğurlu, S. T. (2011). Abdülhamid'in Cinci Hocası Ebul Hüda. Yeditepe Yayınları, İstanbul.
- Parlıyan, A. (2011). Sünen-i Darimi Tercümesi, Konya Kitapçılık, İstanbul.

- Perrot, G. (1864). *Souveners D'un Voyage Ex Asia Mineure*. Paris: Michel Levy Freres, Librairies Editeurs
- Saymaz, İ. (2019). Şehvetiye Tarikatı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Seyyid Süleyman El Huseyni (1332). *Kenzü'l-Havas Keyfiyet-i Celb-ü Teshir*. C.I, Tevsi-i Tıbaat Matbaası, İstanbul,
- Soyak T. (2019). *Badeci Şeyhin Sır Odası*. Kırmızı Kedi Yayınları, İstanbul.
- Şemseddin Sami (1987). *Kamus-ı Türki*, Çağrı Yayınları, İstanbul.
- Şirin, T. (2006). *Metafizik Varlıklardan Cinlere İnancın Psiko-Sosyal Boyutları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tanyü, H. (1992). "Büyü", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.VI: 501-506, Ankara.
- Tezcan, H. (2011). *Topkapı Sarayı Müzesi Koleksiyonlarından: Tılsımlı Gömlekler*. Timaş Yayınları, İstanbul.
- Topaloğlu, B. (2003). "Marifetname", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.XXVIII: 57-59, Ankara.
- Uluğ, N. E. (2013). *Elemterefiş: Superstitious Beliefs And Occult İn The Ottoman Empire (1839-1923)*, Boğaziçi University İnstitutie Of Social Sciences, Unpublished Doctorate Thesis. İstanbul.
- Uzun, M. İ. (1994). "Ebced", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.X: 68-70, Ankara.
- Uzun, M. İ. (1998). "Hilye", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.XVIII: 47-51, Ankara.
- Uzun, M. İ. (2005). "Muhammediyye" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.XXX: 586-587, Ankara.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988a). *Osmanlı Tarihi*, III. Cilt. I. Bölüm, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Uzunçarşılı, İ. H. (1988b). *Osmanlı Tarihi*, IV. Cilt. I. Bölüm, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.

Kanunlar

Tekke ve Zaviyelerin Türbelerin Seddine ve Türbedarlık ile Bir Takım Ünvanların Men ve İlgasına Dair Kanun (30 Kasım 1925). *Resmi Gazete* 677/243

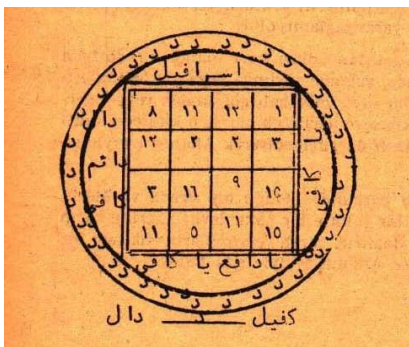
İnternet Kaynakları

<http://www.yolgosterici.com/tevrat/tevrat20.htm>.

<https://www.sozcu.com.tr/2019/gundem/oklavayla-cinleri-kovan-muskaci-cinci-hocaya-hapis-istemi-5379806/>

https://tr.wikipedia.org/wiki/II.Friedrich_Wilhelm

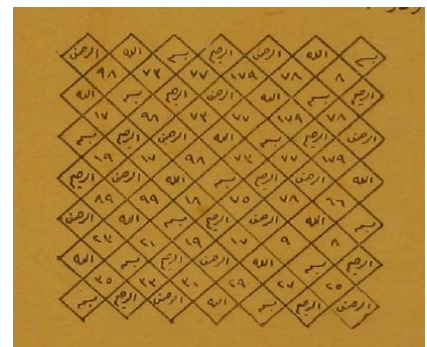
EKLER

Ek-1: İnsanların amaçlarına ulaşması ve mutlu olmalarını sağlayan Dal Harfi Esas alınarak hazırlanmış bir vefk Örneği⁵⁰

Ek-2: Saralı kişilere musallat olan cinlerin uzaklaştırılması için hazırlanmış bir Vefk-i Mühr-ü Süleyman⁵¹

Ek-3: İnsanları her türlü arz-ı ve semavi afetlerden koruma amaçlı hazırlanmış Besmele-i Şerif Vefki⁵²

⁵⁰ (İmam Ahmed bin El-Buni, 1979: 19)

⁵¹ (İbni Hac Tilmisani Mağribi, 2017: 434)

⁵² (Seyyid Süleyman El Huseyni, 1332: 22)